KEMALETTİN TUĞCU: 55

ARKADAŞIM TEOMAN

ÇOCUK ROMANLARI SERİSİ No: 48

ARKADAŞIM TEOMAN

(Küçük Evimiz)

1. Baskı

Yazan:

KEMALETTİN TUĞCU

İTİMAT KİTABEVİ

Cağaloğlu, Narlıbahçe Sokak N
Posta Kutusu: 1283 — Telef
İSTANBU

KÜÇÜK EVİMİZ

Benim babam ne kadar fakir ve sessiz bir adamcağız ise onunki o kadar zengin ve hatırlıydı...

Aynı mahallede, aynı sokakta oturuyorduk. Onların üç katlı evleri bizim küçücük, eski ve tek katlı evimizin tepesinden bakar, bizimkini ezecekmiş gibi görünürdü.

Yanımızdaki büyük arsayı aldıkları zaman hatırlıyorum. O zaman ben daha okula gitmiyordum. Küçük bahçemizde, kendi kendime oynardım. Bahçemiz o kadar küçüktü ki bir dut ağacı ve annemin sardunya saksıları güçlükle sığardı. Ama bir de kuyumuz vardı. Oradan su çeker ve sardunyaları, sonradan annemin pazardan aldığı karanfilleri ve mutfak kapımızın üstündeki çıkıntıya tutan asmayı sular, yaz aylarında da bir kova su çekerek içme suyumuzu bunun içinde soğuturduk.

Arsaya bir takım adamlar gelip bir baraka yaptıkları ve kireç kuyusu kazdıkları zaman bana eğlence çıkmıştı. Aradaki tahta perdenin aralıklarından, çalışan adamları seyrederdim.

Yavaş yavaş duvarlar örüldü ve öyle yükseldi ki bizim evimize artık eskisi kadar güneş giremez oldu. Annem bunu babama söylediği zaman, o:

— Ne yapabiliriz, demişti, Parasını verip arsayı almışlar. Üç katlı da yaparlar, beş kat da.

Ben bu ev yapılıp tamamlanıncaya kadar çok eğlendim.

Bazan sokaktan dolaşır, onların arasasına gider, kare, üçken tahta parçaları toplar, bunlarla kendi kendime evler yapardım.

Daha ev tamamlanmadan önce Teomanın babası bir gün bizim kapımızı çaldı. Sokağa güzel bir otomobille girmişti. Annem başını örterek kapıdan çıktı. Ben de tahta parçalarını bırakarak onların konuşmasını dinledim. Adam annemle şöyle konuşmuştu:

— Bana bak, hanım. Bu ev sizin mi?

Annem:

— Evet efendim, dedi. Kocamındır.

— Ne iş yapar sizin kocanız?

— Fabrikada çalışıyor.

— Yani işçi mi?

— Evet efendim, tornacıdır.

— Şu kartımı kendisine verin. Yarın beni gelip görsün.

Annem:

— Nasıl gelsin efendim, dedi. Fabrika çok uzakta. İşini bıraksa gündeliğinden olur.

Adam çok kızdı ve:

— Ben lâkırdığı bir kere söylerim, dedi. Gelmezse kendisi bilir.

Annem akşama kadar çok üzgündü. Babam gelince hemen söylemedi. Yemeğimizi yedik. Babam kahvesini içince annem adamın verdiği kartı uzatıp olup biteni anlattı. Babam kartı okudu:

— Adnan Günsel, Perşembepazarında tüccar. Adresi var. Peki ama bizimle alış verişi ne?

Annem:

— Otomobilinden tanıdım, dedi. Arada bir geliyor. Galiba yanımızdaki arsaya ev yaptıran adam. Sana bir şey

söyliyeyim mi? Çok kaba bir adam. Ben halini hiç beğenmedim.

— Bize ne! dedi. Beş parmak bir olmaz. İnsanların iyisi de olur kötüsü de. Hem bunlar zengin insanlar, istediklerini yaptırırlar. Bir kere patrona söylerim. İzin verirse gider bakarım.

Ertesi akşam babam çok asık bir yüzle geldi. Yemekte hep ondan konuştular.

Babam:

— Sahiden de kaba adam. dedi. Daha yazıhanesine girer girmez beni tersledi. Neye karşısına çıkıyormuşum. Kılığıma, kıyafetime bakmadan neye içeriye girmişim. Verdiği kartı uzattım. Kim olduğumu söyledim. O zaman bile yüzü değişmedi. Yalnız: «Bana bak, hemen o evden çıkın, ben orasını bahçeme katacağım. Arsa biraz ufak geldi. Hem mahallede öyle çürük çarık, ahır gibi evlerin bulunması hiç hoşuma gitmez. Bir haftaya kadar pılıyı pırtıyı toplayıp gidin» dedi.

Annem çok sinirlenmiştir:

— Peki sen ne dedin? diye sordu?

Babam:

— Ne diyeceğim, dedi. Bir şey söylemeden çıktım.

İşte böylece bizim rahatımız kaçmıştı. Annemle babam hep bunu konuşuyorlardı. Aradan bir kaç gün geçti. Yapıda çalışan işçiler bir sabah erkenden bizim bahçemizi onlarınkinden ayıran tahta perdeyi yıkmağa başladılar. Annem hemen bahçeye koştu. Adamlara haykırdı. Onlara haykırdı. Onlara söz dinletemeyince mahallemizin bağlı olduğu karakola koştu. Bir polis geldi. İşçileri durdurdu. Ameleye bakan mühendis bağıra çağıra bir şeyler söylüyordu. Fakat polis onun sözlerine kulak asmadı.

Asıl kıyamet işte bundan sonra koptu. Ertesi gün o adam yine otomobille geldi. Yanında mühendis ve bir kaç amele vardı. Ben korkup içeriye kaçmış, ağlamağa başlamıştım. Adnan Bey tahtaperdeyi yıkmaları için emirler veriyor, işçiler kızarıyor ve mırıl mırıl bir şeyler söylüyorlardı. O büsbütün kızdı ve tahta perdeyi tekmelemeğe başladı. Bunun üzerine annem bahçeye çıktı:

— Beyefendi, diye seslendi. Güzel bir ev yaptırdınız. Allah mübarek etsin. İçinde de rahat etmenizi, hayırlı olmasını dileriz. Ama bizim fakir yuvamızdan ne istiyorsunuz. Başımızı sokmuş, barınıyoruz.

Adnan Bey hiddetinden mosmor kesilerek:

— Beni karakola şikâyet eden sensin değil mi? Bana bak kadın, ben sizi bu çöplükte oturtmayacağım. Defolup gidin, kendinize başka sıçan deliği bulun. Hem ben size benimle uğraşmanın ne demek olduğunu anlatacağım. Utanmaz terbiyesizler sizi, dedi.

Babam tembih ettiği için annem hep yumuşak davranıyordu:

— Beyefendi, biz haddini bilen insanlarız. Ben tahtaperdeyi yıkan işçileri şikâyet ettim. Sizi değil, dedi.

Tüccar lâkırdı anlamıyordu:

— İşçiler benim adamlarım. Emri ben verdim.

— Beyefendi, başkalarının evini yıkmağa kimsenin hakkı yoktur. Bunu siz de çok iyi bilirsiniz. Burası da bir aile yuvasıdır.

— Aman, yuva dediği şeye bak...

— Beyefendi, herkes zengin olmaz. Ama kanun karşısında zengin de fakir de birdir.

— Kadın, sen lâf anlayan soyundan değilsin. Ben istemiyorum, diyorum sana. İşte o kadar. Buradan çıkıp gideceksiniz.

— Beyefendi, biz buradan ancak razı olarak çıkarız. Fakat kimsenin bizim yuvamızı yıkmağa hakkı yoktur,

Ben anneme sarılıp içeriye çekmek istiyordum. Bir yandan ağlıyordum. Annem bir taraftan eliyle başımı okşayarak beni teskine çalışıyor, bir taraftan da Adnan Beye cevap veriyordu. O sırada komşularımızdan Emekli bir Binbaşı sokaktan dolaşarak bahçeye girdi ve tüccara doğru yürüyerek:

— Beyefendi, dedi. Ben bu memleketin ordusunda ömrümü harcadım. Hayatımda yüz binlerle insan ve binlerle acayip vakalar gördüm amma böyle fakir fukaranın yuvasını tekme ile yıkmağa kalkışan sizin gibi bir şımarık adam daha görmedim.

Adnan Bey kendisine çok fena bir iş yapılmış gibi mosmor kesilerek avaz avaz bağırmağa başladı:

— Sen kim oluyorsun, bana nasıl şımarık diyorsun?

Emekli Binbaşı:

— Şımarığın dikâlâsısın, dedi. Bugün de söylerim yarın da. Zenginliğine güvenerek fakir fukarayı yerinden yurdundan etmeğe kalkıyorsun. Senin gibi bir tane zengin olacağına bu mahallede bunlar gibi bin tane fakir ama kendi halinde insan olsun.

Kavga gittikçe büyüyordu. Derken mahallemizin komiseri, yanına iki polis alarak geldi. Az daha birbirlerinin boğazına sarılacak olan tüccarla emekli binbaşının arasına girdi. O her zaman sakin ve telâş etmeyen bir adamdı. Tüccar:

— Bak komiser efendi, diyordu. Bu adam bana şımarık dedi. Onu şimdi yakalayıp götüreceksin, anladın mı?

Komiser gülümsedi.

— Beyefendi, ben rastgele emir alan ve herkesin istediğini yapan bir adam, değilim. Ben emniyet memuruyum. Vazifemi çok iyi bilirim. Şikâyetiniz varsa dâva açarsınız.

Ama bu işte haksız olduğunuzu ben size peşin olarak söyliyeyim.

İşte biz bu zengin aile ile böylece tanışmıştık. Bizim evimizi yıktırmak için çok uğraştı. Babama, anneme hakaret etti. Emekli Binbaşı komşumuz da ona kancayı takmıştı. Bu mert adam haksızlığa hiç gelemiyor, bizim işimizi kendi işi gibi kovalıyordu.

Zengin tüccar dâva açtı, araya adamlar koydu. Fakat sakin ve kendi halinde bir insan olan babam bahçemizi satmağa razı olmadı.

İşte o zaman tüccar kendi bahçesiyle bizimki arasına öyle bir duvar çektirdi ki artık güneş bizim eve o taraftan hiç giremez oldu. Dut ağacımız alıştığı gün ışığından, güneşten ve o taraftan gelen rüzgârdan mahrum kalınca yavaş yavaş kurudu ve bir kış onu keserek yaktık.

Biz sokağın o tarafına hiç gitmiyorduk. Babam evden çıkınca daha uzun bir yol tutup caddeye arka sokaktan çıkıyordu. Ama onların parlak yeşil renkte demir parmaklıklı kapısı hemen hemen evimize kadar dayanıyordu. Oradan çocuk sesleri, radyo sesleri, bazan sabahlara kadar çalgı sesleri geliyordu.

Yorgun argın gelen ve yemekten sonra kahvesini içip hemen yatan babam rahat bir uyku uyuyamıyordu. Onların otomobilinin üstüne bir örtü çekiliyor ve geceleri arkası bizim eve dönük olarak sokakta kalıyordu..

Mahalleden bir kaç aile onlarla görüşmeğe başladı. Bunların içinde annemin de ahbap oldukları vardı. Onların anlattıklarına göre bu aile o kadar zenginmiş ki, paralarının sayısını bilmezlermiş. Şehrin bir çok yerinde evleri, apartımanları varmış.

Ben sokağa çıkıp kapının önünde mahalle arkadaşlarımla zıpzıp oynarken bazan Adnan Beyin çocuklarının otomobile bindiklerini ve gezmeğe gittiklerini görürdüm.

Bütün çocuklar gibi bende zıpzıpları elime alır, ayağa kalkar, çocuklarla, şoföre ve otomobile, sonra otomobilin nasıl hareket edip gittiğine nefes almadan bakardım.

Çocukları mürebbiye dedikleri bir kız gezdiriyordu. Teoman beyaz yüzlü, benimle akran, güzel elbiseler ve parlak potinler giyen bir çocuktu. Ondan bir yaş daha küçük olan kızkardeşi Şermin, başı kırmızı kurdeleli, kabarık elbiseli, sevimli bir şeydi.

Bizim yiyeceklerimizi babam akşamdan akşama getirirdi.

Halbuki bu komşularımızın iki tane uşağı ve bir bahçıvanı vardı. Bir gün babam bahvesini içerken:

— Baba, dedim. Bugün komşulara kocaman bir küfe ile üzüm geldi.

Babam yüzüme baktı, sonra annem baktı ve:

— Ne yapalım oğlum, dedi... Her şey pahalı. Bizim de asmamızda üzüm oiur, o zaman sen de yersin.

Zavallı babamın benim bu sözlerimden ne kadar üzüldüğünü anlamamıştım. Ertesi akşam eve gülerek geldi. Ekmeğin yanında küçük bir kese kâğıdı vardı. Bana göstermediler ama yemek bitince annem ortaya tabakla üzüm getirdi. Topu topu büyük bir salkımdı. Annem çitmikleri ayırırken babam:

— Ben istemem Nezihe, dedi. Benim payımı Erola ver.

Ertesi gün annem bana:

— Oğlum, dedi. Bir daha her gördüğünü isteme. Bak baban sen istedin diye kendi tütün ı parasıyla üzüm almış. Dün akşam hiç sigara içtiğini gördün mü?

İçimde o zamana kadar tatmadığım acılar duymuştum.

Annem:

— İnşaallah sen okur yazar, zengin bir adam olursun, o zaman hem kendi istediklerini, hem de çocuklarının istediklerini alırsın, dedi.

İşte ben bundan sonra babamdan hiç bir şey istemedim ve sokakta gördüğüm yemişleri ve çocukların süslü elbiselerini, parlak potinlerini ona söylemedim.

Annem beni bir sabah erkenden okula götürdü. Bizim gibi gelenler çoktu. Fakir olduğumuz için biz bir köşede bekledik. Anneler, babalar çocuklarını yazdırıyorlardı. Nihayet biz de müdürün odasına girdik. Annem:

— Erolu da yazınız efendim, dedi. Nüfus kâğıdını getirdim. Babası İdris ustadır. Fabrikada çalışıyor. Onun işten baş aldığı yok. Çocuğu ben getirdim.

Annem gelirken tenbih etmişti. Müdürün elini öptüm. Annemin sıfır numara ile tıraş ettirdiği başımı okşayan müdür beni de yazdı.

— Eylülün son günü Pazartesi, o zaman çocuğu yollarsınız artık, numarası 27 dir. Ama mümkünse okuma kitabını, hesap ve yazı defterlerini, kurşun kalemini, silgisini alın. Bir de siyah setenden önlük yaptırmak lâzım.

Annem içini çekerek:

— Bunları yapmağa çalışırız efendim, dedi.

Artık ben de okula yazılmıştım. Benim önlüğümü Emekli binbaşı Adil Beyin hanımı alıp dikti ve bana giydirdiği gün:

— İnşallah okur, yazar, büyük bir adam olursun da anneni, babanı bu sıkıntıdan kurtarırsın oğlum, dedi.

Okul açılmadan önce bana bir çanta ile müdürün istediklerini de almışlardı. Ben kendimde bir başkalık duyuyordum. Sanki omuzlarıma bir şey yüklenmiş ve beni ağırlaştırmıştı. Komşuları dinliyor, bana söylenilenleri hemen yapıyor, çabucak büyümek istiyordum.

Okulun yolunu biliyordum. Komşu çocukları içinde benden büyükleri, okula daha önce başlamış olanlar vardı. Annem ilk gün beni onlara kattı. Ayrıca da tenbih etti:

— Ağabeylerinden ayrılma... Karşıya geçerken dikkat et. Gelirken de onlarla beraber geleceksin.

Ben bir öğrenci olmuştum. Her sabah çantamı alıyor, annemin hazırlayıp verdiği yemek tasıyla ekmeğimi bir havluya sarıyordum. Yemek tasımı komşulardan birisinin kızı vermişti. O bu tasla okulları bitirmiş, sonra bir daireye memur olmuştu. Artık yemeklerini evden götürmediği için yardım olsun diye tasını bana vermişti.

Annem her akşam eve gelip de ekmek, peyir yedikten sonra:

— Haydi şimdi biraz bahçede oyna. Sonra oturup derslerine alış. Bak senin için bu kadar masraf ediyoruz. Çektiğimiz sıkıntı bir işe yarasın, diyordu.

Babam öyle pek okumuş bir adam değildi. Ama yine mektup yazabilir ve arkadaşlarının kendisine verdiği bir gazeteyi ara sıra konsolun gözünden çıkartır, keyifli olduğu zamanlar okurdu. Bunun için bana derslerimi okutabiliyor, bilmediklerimi unuttuklarımı anlatıyordu. Harfleri tanıyıp tek tük okumağa başladığım zaman çok memnun olmuştu. O da tenbih ediyordu:

— Erol, oku oğlum. İyi çalış. Bak ben okumadığım için böyle bir işçi olup kaldım. İşçilik de fena bir şey değil ama insan talihsiz olursa para kazanamaz. Hem karısı, hem de çocukları sıkıntı çeker. Ama yine Allaha bin şükür, başımızı sokacağımız bir evimiz var.

Ben istiyerek, severek okuyordum. Okumak öyle pek güç bir şey de değildi.

ŞERMİNLE ARKADAŞLIĞIM

Teoman'la Şermini de okula yazdırmışlardı. Teoman başka şubedeydi. Şermin bizim şubede ve benim yanımda oturuyordu. Tertemiz, cici bir kızdı. İncecik sesi vardı.

Bir gün ders yapıyorduk. Kapı açıldı. İçeriye müdürle Teomanla Şerminin babası girdiler. Şermin babasını görünce hemen ayağa kalkmıştı. Öğretmen dersi kesti.

Adnan Bey etrafına bakındı. Bir bir çocukları inceliyordu. Kızının oturduğu sırayı da gözden geçirdi. Sonra beni göstererek:

— Bu kafası tıraşlı oğlan kel filân olmasın? dedi.

Öğretmen :

— Hayır, dedi, zaten çocukların hep böyle olması lâzım ama bir türlü, analara, babalara söz geçiremiyoruz. Erol temiz ve sıhhatlidir.

— Kimin nesi bu çocuk?

— İdris usta derler bir tornacı var, onun.

— İdris usta mı? Bana bakın, ben kızımın böyle bir herifin çocuğu ile bir arada oturmasına katiyyen razı değilim.

Öğretmen şaşırdı:

— İdris usta hakkında şimdiye kadar en küçük bir kötü söz duymadık, dedi. Erola gelince sınıfımda en sakin, en terbiyeli en çalışkan olan öğrencimdir.

Şerminin babası bağırıp çağırarak söyleniyordu. Müdür:

— Bunun için münakaşaya lüzum yok, dedi.

Öğretmenden de Şerminin yanına bir başka arkadaş vermesini rica etti. Şermini şişman bir kızın yanına oturttular .

Benim yanıma da Orhan adında bir çocuk geldi.

Adnan Bey giderken bana fena fena baktığı için öğretmen kapı kapanınca bana babamla onun arasında ne geçtiğini sordu. Ben çok sıkılmıştım. Öteki arkadaşlarım hepsini anlattılar. Öğretmen bir şey demedi, ama bana bakarken hafifçe gülümsüyor ve gözlerinin içinde beni okşar gibi bir bakış bulunuyordu.

Yeniden derse başlamıştık.

Neden sonra birden kısık hıçkırıklarla Şerminin ağla-

dığı duyuldu. Öğretmen onun yanına gitti. Ağlamasının sebebini sordu. Kızcağız:

— Erol bana darılacak, diyordu. Amma billâhi ben babama bir şey demedim.

Öğretmen onun başını okşadı ve:

— Erol iyi bir çocuktur. Şermin, dedi. O sana darılmaz. Ayrı sırada oturmakla arkadaşlık bozulmak ki. Yine beraber oynarsınız.

Teoman başka şubede olduğu için bizim sınıfa girmiyordu. Ama bahçede hep kardeşine dikkat ediyor ve kızın benim yanıma gelmesine razı olmuyordu.

Teoman belki aslında fena bir çocuk değildi. Ama onu çok şımartıyorlar, her istediğini yapmağa kalkıyorlardı.

Ben sokak arkadaşlarımdan birisiyle yere çizgiler çizip üç taş oynarken gelip ayağı ile çizgilerimizi siliyor, yahut koşup iki eliyle birden çocuklardan birinin sırtına dayanıyor, onu yere düşürüyor, yahut korkutuyordu.

Her çocuk benim gibi sessız değildi. Teomanın kendine yaptıklarını onlardan biri de ona yapardı. O zaman Teoman kıyametleri koparır, bazan açık olan okul kapısından sokağa fırlayıp evine koşar, annesiyle okula gelir ve müdürün yanına çıkardı.

Onların ailesinin huysuz, kavgacı ve şımarık olduğunu herkes öğrenmişti.

Yine bir gün Teomanın dolma kalemi kaybolmuş. Bunu kimseye sorup aramadığı halde babasına söylemişti. Bir sabah bahçede oynarken Adnan Beyin okula geldiğini gördük.

Biz dersteyken bizim sınıfa da girdiler. Müdür Teomanın kalemini şakadan saklayan birisi olup olmadığını soruyordu.

Babası:

— Bir defa şunun çantasına bakmanızı rica ederim, dedi.

Öğretmenimiz bu söze çok hiddetlendi:

— Erol öğrencilerimin arasında en temiz yüreklisi ve en iyi ahlâklı olanıdır, dedi. Hemen her gün kendisine sataşan Teoman bu kötü hareketlerine karşılık görmediği için ne yapacağını bilmiyorsa sizin de bu haris çocuğa uymamanız lâzım gelir. Gidip kendiniz çocuğun üstünü arayınız. Fakat kalemi bulamadığınız takdirde...

Öğretmen sözünü bitirmedi. Öteki şubeden bir çocuk koşarak geldi, sevine sevine Teomanın kaleminin kendi sırasının gözünde bulunduğunu söyledi.

Birden şaşalayan Adnan Bey hemen kendisini topladı ve:

— Tabiî, dedi. Kim çaldıysa, korkusundan gelip bıraktı.

Bu adam kendi oğlunun kalemini sıranın gözünde bırakmış olduğunu hiç düşünmüyordu:

— Böyle hırsızların, kel çocukların bulunduğu bir okulda çocuk okutmak zaten hatadır deyip gitti.

Bütün öğrenciler ve öğretmenler bu adamın kavgacı, şımarık, kendisini beğenmiş olduğunu anlamışlardı. Kendi babası olduğu halde Şermin bile onun söylediği sözü kabul etmiyor, incecik sesiyle:

— Erol kel değil ki, başını tıraş ettiriyor, öteki oğlanlar da böyle yapsalar ya, diyordu.

İlk iki ay aynı sırada oturduğumuz için küçük kızla aramda bir arkadaşlık meydana gelmişti. Bu çocuk belki ailesinin içinde en temiz yürekli ve hakikaten iyi olanıydı.

İlk karneler alındığı zaman annesi okula geldi. Teomanın notlarının neden kırık olduğunu sordu. Çok nazik ve güzel yüzlü bir kadındı. Biz bahçede kaptan oynuyorduk. Bana:

— Seni öğretmen çağırıyor, müdürün odasına çık, dediler.

Odaya girdiğim zaman müdür, öğretmenim, Teomanın öğretmeni ve onlar iki kardeş oradaydılar. Müdür:

— İşte Erol bu çocuktur, dedi. Bütün öğretmenler ve arkadaşları kendisinden memnun. Kimseye zararı yoktur. Siz de bakınız.

Adının Müyesser olduğunu sonradan öğrendiğim Şerminin annesi beni yanına oturtu ve elini başımda dolaştırdıktan sonra çenemi okşadı ve titreyen bir sesle:

— Nur gibi çocuk, dedi. Allah bağışlasın.

Şermin hemen:

— Ben eskiden Erolun yanındaydım anneciğim, dedi. Babam beni onun yanından kaldırttı. Ama Erol çok iyi çocuk.

Teomanın öğretmeni:

— Çalışmayan, okulda olduğu kadar arkadaşlarına zarar vermekten ve alay etmekten başka bir şey düşünmeyen bir öğrencinin karnesi elbette zayıf notlarla dolar, dedi. Kendisinden şikâyetçi olduğumuzu kaç defa mektupla bildirdik. Babası onu çalışmağa teşvik edeceğine mütemadiyen fakir fukara çocuklarına leke sürmeğe uğraşıyor.

Müyesser Hanım kıpkırmızı olmuştu:

— Sinirli bir adam. Onun da elinde değil, diyordu.

Şerminin notları hiç de fena değildi. Çünkü küçük kız çalışıyordu. Ağabeysini okuldan çıkartıp başka bir okula gönderdikleri zaman onunla daha iyi arkadaş olduk. Bahçede oynar, bazan sırada beraber otururduk. Her gün onu almak için bahçıvan Cafer Ağa gelirdi. Onlar bahçıvanla beraber giderken ben arkalarından, biraz uzaktan giderdim. Şermin dönüp dönüp bana bakar ve gülümserdi.

Çok karlı bir havada bir Çarşamba günü okul tatil olmuş, Cafer Ağa gelmemişti. İhtiyar adam okulun yarım gün olduğunu unutmuştu. Okulda kimse kalmayınca Şermin ağ-

lamağa başlamıştı. Hademe onun büyük yakalı paltosunu giydirdi. Eşarpını da boynuna doladı. Çantasını da bana verdi:

— Evleriniz bitişik, dedi. Sen götür arkadaşını Erol, karşıya geçerken dikkat et. Yerler de kayıyor.

Yolda Şermin ağlamasına devam ediyordu. Ama sokağa girdiğimiz zaman sustu. Onu kapıya kadar götürdüm. Demir parmaklıklı güzel ve süslü kapının ziline uzandım. Cafer Ağa şaşırdı. Kapıya geldiğim için beni de azarladı. Ben Şerminin çantasını bıraktım ve oradan kaçtım.

Fakat bir saat sonra bahçıvan bize geldi. Elinde bir tabak bardı:

— Komşu hanım, dedi. Bizim hanımefendi bunu sizin çocuk için yolladı.

Annem tabağı boşaltıp çabucak yıkayıp verirken:

— Hanımefendiye teşekkür ederiz, ömürlerine bereket, dedi.

İhtiyar bahçıvan o günden sonra beni sokakta görünce ters ters bakmaktan ve köpek kovalar gibi, kendi kapımızın önünde otururken elinde değnek filân gibi ne varsa üstüme doğru savurmaktan vazgeçti.

Şerminin annesi bize koca bir tabak mandalina yollamıştı. Annem bunları pay etti. Üçümüze dörder tane düştü. O akşam annem:

— İdris usta dedi, (Annem babam böyle seslenirdi). Adnan 'Beyin hanımı çok kibar' ve nazik. Zaten kız da kendisine çeçkmiş. Allah uzun ömürlü etsin. Eksik olmasın.

Babam mandalinalardan yalnız bir tanesini yedi. Kalanını annem sakladı, iki günde bir birer tane verdi bana.

Yemek vakitleri bahçıvan Şermine yemek getiriyordu. Yemek yiyinceye kadar da bir köşede bekliyordu. Şermin her zaman tok bir kızdı. Bir lokmacık bir şey yer elini çe-

kerdi. Kalan yemekleri arkadaşlarına verirdi. Bir gün öğretmen ona darıldı:

— Yemeklerini niçin yemiyorsun Şermin?

Kızcağız kıpkırmızı olarak:

— Ben ne kadar az yersem o kadar daha çok arkadaşıma pay ediyorum.

Dedi.

Öğretmen çok üzülmüş, arkasından dolaşarak kızın başını okşamış ve kendisine doğru çekerek göğsüne bastırmıştı .

Ertesi gün annesini okula çağırttı. İşi ona anlattı:

— Kızınız arkadaşlarına vereceğim diye yemeklerini yemiyor, kendisi aç kalıyor, mümkünse gündüzleri eve aldırtınız, diyordu.

Fakat annesi öyle yapmadı. Şermin için ayrı, arkadaşların vermesi için de ayrı yiyecek yollamağa başladı.

Çocuklara dağıtılmak için gelen yemekleri öğretmen kendi eliyle fakir çocuklara dağıtıyordu. Bazan bana da ya yarım portakal veya bir dilim börek düşerdi.

YARAMAZ TEOMAN

Teoman bizim şubeye geldi. O kadar daha şımarmış geldi. Şermin onun gittiği okulda çok kavga ettiğini, öğretmenlerin de kendisini hep azarladıklarını, bir iki defa çocuklarla dövüştüğünü anlatıyordu.

Teoman bizim şubeye geldi. O kadar daha şimarmış ve kavgacı olmuştu ki kimse onunla konuşmamağa başladı. Okulda tek başına kalıyordu. Ayrı bir sırada oturuyordu. Biz ders yaparken o resim yapar. öğretmen kendisine darıldığı zaman karşılık verirdi.

Okulda yasak olduğu halde renkli cam zıpzıplar getiriyor, ders sırasında onları şıkırdatıyordu.

Bütün çocuklar okumağa ve yazmağa başladıkları halde o daha bir şey bilmiyordu.

İşte o sıralarda ben onunla arkadaş olmağa başladım. Hiç bir çocuk kendisiyle oynamıyordu. O herkesin oyununu bozar, onlara zarar verir, fakat bir karşılık görmezdi. Gittikçe daha fazla yalnız kalıyordu. Nihayet bir gün yanıma geldi, bana üç taş oynamayı teklif etti.

— Baban senin benimle oynadığını istemez, dedim,

— Babam nereden görecek? dedi.

— Olsun, istemiyor ya. Ben de oynamam seninle.

— Canın isterse.

Fakat bir iki gün sonra yeniden yanıma geldi. Çocuklar:

— Atışma, diyorlardı. Senin gibi mızıkçı, kavgacıyla kimse oynamaz Herkes senin gibi şımarık değil.

Teoman hırsından çocukların üstüne atıldı. Fakat çocukları onun nazını çekmiyorlardı artık. Yere yuvarladılar. Az daha döveceklerdi. Ben onu kurtardım. Arkama saklanıyor, oradan küfürler ediyordu. Daha sonra hırsını benden almak için yüzümü tırmaladı, yumruklar vurdu. Öğretmen kendisini kolundan yakalayıp bir tarafa savurdu.

Müyesser Hanım yine okula geldi. Oğlu için çok üzülüyordu. Beni yine müdürün odasına çağırdılar. Teoman ağlıyor:

— Kimse benimle oynamıyor, içim sıkılıyor benim, diyordu.

Hırçınlıktan hep zayıf ve rengi soluktu. Müdür:

— Bu çocuğu şımartarak bu hale getirenler ileride çok zararını görecektir, dedi.

Teomanın babasının haksızlıklarını anlatmak istiyor, Müyesser Hanım başı önünde, üzülerek dinliyordu. Müdür:

— Her istediğini yapmakla, daima onu haklı çıkarmakla çocuğunuza verdiğiniz zarar pek büyük oluyor, de-

di. Hiç bir şey yapamazsa kendi kardeşini döver, bu çocuktan hiç birimiz memnun değiliz.

Çocuklar değil, öğretmenler de onu kendi sınıflarına istemiyorlar.

Bir gün ben koşarak Cafer Ağaya haber verdim. Sokakta yabancı çocuklarla kavga eden Teomanı dövmeğe başlamışlardı.

Cağer Ağa onu ağzı burnu kanlanmış, tokanlanmış olarak kurtardı. Çocuklar kaçıp gitmişlerdi.

Annesi çok üzüldü ama bu dayak Teomanı biraz uslandırdı. Annesinin evimize kadar gelerek annemden rica etmesi üzerine okulda ben onunla oynamağa başladım.

Huysuz ve kavgacı arkadaşım okulu hiç sevmiyordu. Bazan hasta olduğunu söyleyip okula gelmez, vakit geçince de sokağa kaçardı. Kaç defa onu bizim evde aradılar. Kalkıp çok uzaklara gidiyor, kendi kendine geziyordu.

O yıl sonunda ikinci sınıfa çok güçlükle geçti. Doğru dürüst okuyamıyordu. Tatil aylarında onlar Adaya yazlığa gittiler. Köşklerinde yalnız bahçıvan kaldı.

Yeniden okullar açılınca köşklerine döndüler. O sene Adnan Beyin mahallede kavga etmediği adam kalmadı. Bazan sokaklarda bağırıp çağırıyor, çatacak adam arıyordu. Fakat biz onun ne yaptığını düşünecek halde değildik.

BABAM ÖLÜYOR

Bir kış günü fabrikadan gelenler babamın başından bir kaza geçtiğini ve hastahaneye kaldırıldığını haber verdiler. Annem deli gibi olarak gitti. Geldiği zaman zavallı kadın yarı yarıya erimiş ve çökmüştü. Başına toplanan komşular:

— Ne yaparsın, Allahın takdiri böyleymiş. Çocuğun var, onu düşün de aklını başına topla, diyorlardı.

Ben babamın nasıl ve neden öldüğünü bir iki yıl sonra anladım. Annem lâfını bile ettirmiyor, gece gündüz ağlıyordu.

Babamın öldüğüne o kadar inanmıyordum ki kapının önüne çıkar ve onu beklerdim. Ana oğul yalnız kalmıştık. İdris usta artık evine gelmiyordu Bir kolunu makineye kaptırmış ve hemen oracıkta düşüp bayılmış, hastahanede ezilen kolu kesilinceye kadar da kan kaybettiği için ölmüştü.

Fabrikadan anneme biraz para vermişlerdi. Bu parayı mümkün olduğu kadar idare ile harcamamız lâzımdı. Artık her gün sıcak yemek yemiyorduk. Ben de okulda yoksul çocuklar gibi, okuldan verilen gündüz yemeklerini yiyordum. Öğretmenim defterimi, kalemlerimi alıyordu...

Çocuklar baba acısının ne olduğunu pek bilmiyorlar, beni daha ilk günlerde bile oyuna çağırıyorlardı. Benim isteğim, bir köşeye çekilip ağlamaktı. Okuldan çıkar çıkmaz eve koşuyordum. Sanki babamı orada bulacak ve bu büyük acıyı içimden atacaktım.

Şermin kaç defa yanıma gelerek elini omuzuma koymuş ve:

— Ağlama Erol, demişti. e yapalım Allah böyle istemiş...

Ama Teoman hiç de onun gibi düşünmüyor, yanıma gelip beni oynamağa çağırıyor, kalkmadığım vakit:

— Bıktım senin suratından diyordu. Sanki baban zengin, herkesin hatırını saydığı bir adam mıydı? İşçi işte, ne olacak?

Bu sözleri kalbimi kırıyordu ama hiç sesimi çıkartmıyordum. O da kendi fena sözlerini yavaş yavaş anlıyor, bana ağız mızıkasını veya sedefli çakısını ikram ediyor:

— Al, biraz oyna, sonra verirsin diyordu.

Senenin sonuna doğru anneme verdikleri para bitti. Zavallı annem artık çalışmağa mecbur kaldı. Önce mahalle içinde, daha sonra uzak semtlere çamaşır yıkamağa, ütü yapmağa, tahta silmeğe gidiyordu.

Akşamları çok yorgun geliyordu. Zaten öyle pek güçlü, kuvvetli bir kadın değildi.

O günlerde Adnan Beylerin köşkünden yine hizmetçi kaçmıştı. Müyesser Hanım iyi idi ama Adnan Bey huysuz ve kalb kırıcı bir adam olduğundan köşkte bir hizmetçi bazan bir ay bile durmuyordu.

Bir gün Adnan Bey kapıya gelerek:

— Bana bak hanım, dedi. Şu piçini başından at da bizim eve gel. Hem barınırsın, hem de cebin para görür.

Bu söz annemi çok kırmıştı:

— Teşekkür ederim beyefendi, dedi. Fakat ben sağlığımda çocuğumu yanımdan ayıramam.

Annem açlıktan ölsek gidip onlara el açmazdı. Fakat her gün çalışmaktan da gittikçe zayıflıyordu. En büyük korkusu hastalıktı.

KUNDURACILIK

O yıl okul tatil olunca ben mahalledeki kunduracının yanına çırak girdim. Sabahtan akşama kadar dükkânı süpürür, kirli, yırtık ayakkabıların hırpalanmış altlarını söker, çivilerini temizler, ustamın tamir etmesine hazırlardım.

Ben böyle dükkânın bir köşesinde durmadan çalışırken caddeden çocuklar geçer, bazan camın arkasından bana bakarlardı. Eğer içlerinde Teoman varsa mutlaka beni göstererek gülerdi.

Tatilin sonlarına doğru ustamın hazırlayıp verdiği ve

işaretlediği ayakkabıların altlarına tahta çiviler çakmağa başlamıştım.

Bana haftada beş lira veriyordu. Böyle çalışırken bazan annemin işten döndüğünü ve caddeden geçiyordum.

Aldığım parayı öylece anneme veriyordum. Onun gözleri her seferinde dopdolu olur, hemen o para ile tatlı bir şey alırdı.

Artık okula gitmiyecek, hep kunduracının yanında kalacaktım ama okul açılınca öğretmenim dükkâna gelmiş, Kadri usta ile kapının önünde uzun uzun konuşmuştu:

O gidince ustam bana:

— Erol, dedi, öğretmenin seni okula istiyor. Okuma-

ğa çok hevesin varmış. Bana engel olma, diyor. Ama öte taraftan senin hemen para kazanmağa da ihtiyacın var. Artık idare edeceğiz, ne yapalım. Okuldan çıkınca gelir bana yardım edersin. Pazar günler de pençe yapılacak ayakkabıları evinde temizlersin. Ben sana yine haftalığını veririm.

Üçüncü sınıftaydık. Arkadaşım Teoman benimle ilk günlerde konuşmak istemedi.

— Herkesin pis kunduralarını temizleyen çırakla ben konuşmam, diyordu.

Fakat benden başka arkadaşı da yoktu. Rahat durmadığı için onunla aynı sırada bile oturmak istemiyorlardı.

Eğer yeni bir şey yapılırsa, babası ciltli ve yaldızlı bir defter alırsa hemen çıkartıp herkese gösteriyor, bana:

— Bak, bak, senin var mı? diyordu.

Onun kat kat elbiseleri, trençkotları, paltosu, deri ceketi vardı. Ben eski ceketim görünmesin diye siyah önlüğümü hiç çıkartamıyordum.

Ayakkabım hem çok eski, hem ayağıma büyüktü. Onun için yürürken topuğum hep çıkıyordu.

Ben çocukların en yoksulu sayılırdım ama Teomandan başka kimse benimle alay etmiyordu.

Arkadaşsızlık yüzünden Teoman yavaş yavaş bana sataşmayı bıraktı. Onun bir arkadaşa ihtiyacı vardı. Bu da ancak benim gibi fakir ve sessiz bir çocuk olabilirdi.

Artık sırada beraber oturuyorduk. Ama onun bütün kahrını ben çekiyordum. Çalışmama, ders dinlememe engel olur, sonra okula giderken beni yoldan çevirmek isterdi. Ben ona:

— Senin baban var, çok paranız var, büyük bir eviniz, hizmetçileriniz var. Benim annem el kapılarında çalışıyor. Ona yardım etmem, benim de para kazanmam lâzım. Senin kadar rahat bir çocuk olsam ben mutlaka sınıfın birin-

cisi olurdum. Ama kunduracının yanında karanlığa kadar çalıştığım, annem de lâmbayı uzun zaman yaktırmadığı için dersimi ancak teneffüslerde hazırlıyorum, diyordum.

Teoman üçüncü sınıfta az daha kalıyordu. Öğretmenler onu bütünlemeye bırakmaya razı oldular.

Bu hal onun babasını çok kızdırmıştı. Okulda bağırıp çağırmış ve kabahati öğretmenlere bulmuştu. Fakat çocuğunu bir de kendisi incelediği zaman onun hiç bir şey bilmediğini görmüştü.

O tatil Teomana zehir oldu. Her gün bir öğretmen gelerek ona ders verdi. Hem bu adam çok sertti. Teomanın bağırıp çağırmalarına aldırmıyor, hem onu şımarttığı için babasına da suç buluyordu.

Dördüncü sınıfta Teoman babasının korkusundan biraz çalışmağa başladı. İstese çok güzel öğreniyordu. Fakat tembeldi. Her şeye omuz sallıyordu ve dudak büküyordu.

Artık on birer yaşındaydık. Büsbütün küçük çocuk sayılmazdık. Hastalık bahanesiyle okula gelmediği günlerin dışında Teomana ben çok yardım ediyordum.

O beni oynamak için kandırmağa uğraşırken ben onu ders çalışmağa razı ediyordum. Hiç bir zaman oynamağa ve hikâye anlatmağa yanaşmıyordum. Eğer darılacak olursa hiç aldırmıyordum. O yapayalnız kalıyor, nihayet bir bahane bulup benimle konuşuyor, bir kaç gün de benimle beraber ders yapıyordu.

Ben Teomana çok yardım ettim. O yıl notları pek fena değildi . Bütünlemeğe de kalmadı. Fakat bunun için öğretmenler onu değil beni tebrik ettiler. Müdür omuzumu okşadı ve okulda iyi derece alanlardan olduğum için bana bir pergel takımı hediye etti.

İlkokulu bitirince annem beni artık daha fazla okutmak

istememiş, Kadri usta ile konuşmuş ve beni bir kunduracı yapmağa karar vermişti.

— Sen bir işçinin oğlusun. Okumağa hevesin var ama bize bakacak kimse yok. Ne yapalım? demişti.

Fakat bizim mahallede oturan öğretmenim beni bırakmadı. Bütün okul masraflarımı üstüne alıyordu. Yine ustamla konuşarak akşamları dükkâna uğramama karşılık bana haftada on lira vermeğe razı etti.

Ben artık kendi kendime bir ayakkabıya pençe yapmasını, makinede dikmesini biliyordum.

Tatilde o kadar çok ve iyi çalıştım ki ustam:

— Yavaş yavaş sen benim ekmeğimi elimden alacaksın. Bayağı bir kunduracı kesildin başıma Erol, dedi.

On iki yaşını bitimiş olduğum için daha iyi düşünüyordum. Öğretmenim beni sık sık görüyor, okumağa karşı bana cesaret veriyordu.

En aşağı daha altı sene okuyarak liseyi bitirmem lâzımdı. Bu altı sene bize kim bakacaktı?

O sırada biraz uzakça bir mahallede zengin ve kimsesiz bir kadın bulundu. Başka şehirlerde oğlunun yanında otururken hava yaramadığı için kendi başına bir ev tutmuştu. Hem can yoldaşı, hem de biraz yemek pişirecek ve ortalığa bakacak bir kadın arıyordu.

Annemi oraya götürüp tanıştırdılar. Kadın annemi çok beğenmişti. Annem erkenden gidecek ve akşam yemeğinden sonra gelecekti. Önce annem bunu kabul etmek istememişti, kadın:

— Çocuk da gelsin, akşam yemeklerini bir arada yeriz. Çocuk dersine çalışır, sonra yatmağa gidersiniz, demiş.

Annem bunu bana sevinerek anlattı. Dükkândan çıkınca doğru oraya gitmeğe başladım. Güzel, iyi döşenmiş bir evdi. Mahallede teyze hanım diye anılan kadın okula başlayacağım sırada bana bir kat lâcivert elbise yaptırttı, başıma bir de kasket aldırdı.

ORTA OKULDA

Ben orta okula devama başladım. Teoman'a rastladığım bir gün bana:

— Koleje gitmekten vazgeçtim. Benim lisana istidadım var. Babam beni Avrupa'ya gönderecek... Oradan da Amerika'ya gideceğim, dedi.

Onun her söylediği bir yalandı. Pazar günü bahçede birikmiş pençeleri hazırlarken Şermin bahçe kapısından girerek karşıma oturdu. Hep o inse sesli ve iyi yürekli kızdı:

— Kolay gelsin Erol ağabey, dedi.

— Teşekkür ederim Şermin, sağol.

— Ben niçin geldim buraya biliyor musun Erol ağabey?

— Ne bileyim ben Şermin.

Kız büyük bir heyecan ve biraz da sevinç içinde:

— Annemle babam dün gece seni konuştular, dedi.

— Beni mi? Ne diye konuştular?

İşimi bıraktım. Dinlemeğe başladım. Şermin anlattı:

— Derse çalışmadığı için babam ağabeyimi bir odaya hapsetti. Ağabeyim de pencereyi açmış, oradan balkona geçmiş, balkondan da sarmaşıklara tutunup bahçeye atlamış, oradan kaçmış. Tâ karanlığa kadar gelmedi. Dün akşam dayım da bizdeydi. Teoman'ı da odaya aldılar. Onun için konuşmağa başladılar. Babam: «Kat kat elbiseler, bisikletler, fotoğraf makineleri, daha her ne isterse alınıyor. Altında otomobil, iki akşamda bir sinema, yiyecek dersen kimsenin yemediğini bunlar yiyor. Bütün bu varlıklara karşı okumuyor. Sokaklarda sürtüyor, bizim verdiğimiz para yetmiyormuş gibi ortada bulduğunu da sormadan cebine indiriyor. Ayak takımının çocukları harıl harıl okurken bu benimki serseri oldu.»

Şermin'e sordum:

— Ayak takımı ne demekmiş? Benim gibi eski ayakkabıları diken mi?

Şermin kıpkırmızı oldu:

— Hayır, hayır, ben o kadarını bilmem ama babam seni takdir ediyor. Şurada kulübede oturan bir işçi vardı. Adam öldürdü, karısı el kapılarında çalışıyor, oğlan vakit buldukça ayakkabıcılık yapıyor, evinde derslerine yardım edecek kimsesi yokken okuyor. Duyduğuma göre ortaya örnek olarak çıkartılacak çocukmuş. Öyle çalışıyor.

Dayım biraz düşündükten sonra: «— Enişte, dedi. Bu hep böyledir. Bir çocuğun her istediği yapılırsa o işi tembelliğe döker. Kendisini hiç bir sıkıya koyamaz. Bolluğa, rahata alışır. Babasının varlığı ona hayatı çok kolay gösterir.» Babamın Canı sıkılarak: «— Elimde her şey varken aç ve çıplak mı bırakayım?» deyince, dayım: «— Hayır, dedi. Ama bütün bunları düşünüp ona göre tedbir almanız lâzımdı.» Babam kendisine suç bulunduğu için çok kızdı. Dayım da kalkıp gitti.

— Kavga mı ettiler? diye sordum.

Şermin içini çekti:

—Babamın kavga etmediği gün olur mu? Dayım gittikten sonra annem hemen hemen bütün zenginlerin çocuklarının güçlükle okuduğunu, eğer senin gittiğin okula verilseydi, en yakın arkadaşı olduğun için senin çok yardımını göreceklerini anlattı. Son iki sene içinde senin Teoman'a çok yardım ettiğini, onu çalışmağa zorladığını bütün öğretmenlerin bildiğini söyledi. Babam da: «Biliyorum, biliyorum, vallahi bu yüz karası oğlana o kunduracı oğlandan daha iyi arkadaş olamaz, ama ne yapayım?» dedi.

Ben düşünüyordum. Şermin:

— İşte babam böyle, dedi. İnsanı takdir ederken bile hakaret eder. Düşünmüyor ki sen hayatını kazanmağa mecbursun. Seni aşağılamak için bugüne kadar neler söyledi. Ama eskiden sadece kötülüğünü anlatırdı. Şimdi iyiliklerinden söz açıyor. Dün akşam «Saat on bir oldu, çocuk hâlâ çalışıyor. Çekiç sesleri duyuluyor,» diyordu.

Şermin babasının benim için daha başka türlü düşünmesine sevinmiş ve bana müjdelemeğe gelmişti.

Biz konuşurken aralık bulunan bahçe kapısından Adnan Bey içeriye girdi. Ben onu görünce ayağa kalktım. Elimdeki işi bıraktım.

Küçücük bahçemizin içinde, benim karşımda ayakta duruyordu. Önce bizim evimize güneş girmesine engel olan

ve bahçeyi karartan yüksek duvara, benim yüzüme, eski ve yeni ayakkabılara baktı, ve:

— Kolay gelsin Erol, dedi.

— Sağ olun efendim, dedim.

— Sen çok çalışkan ve akıllı çocuksun, dedi. Rahmetli baban da iyi bir adamdı. Temiz yürekliydi.

Onun babama yaptığı hakaretler aklıma geldi. Gözlerim yaşlarla doldu. Adnan Bey cebinden uzunca ve yepyeni bir kutu çıkartarak bana uzattı.

— Bunu al oğlum, dedi. Sana teyzen hediye ediyor.

Kutuda ne olduğunu bilmiyordum amma ellerim titriyordu. Adnan Bey:

— Teoman'ı senin gittiğin okula yazdıracağım, dedi. Sen onun en iyi arkadasısın. Yine ona arkadaslık et, olur mu Erol?

— Peki efendim.

— Haydi Şermin, gel gidelim kızım. Erol ağabeyine de Allahaısmarladık de.

Şermin bana elini uzatırken babası gülümsüyordu.

Onlar gittikten sonra eve girdim ve küçük kutuyu açtım. İçinde yepyeni bir bilek saati vardı.

Yemek yemek için anneme gittiğim zaman saati de gösterdim. Bunu kabul edip etmemek için düşünüyordum. Annem olmaz deseydi çok üzülecektim. Fakat annem çocuk gibi sevinerek:

— Bu çalışkanlığının mükâfatı, dedi. Hem senin Teoman'a büyük iyiliklerin dokundu. Okula giderken takarsın.

KÖTÜ ARKADAŞ

Böyle bir saatimin olması aklımdan bile geçmemişti. Babamın da saati yoktu. Sabahleyin gün ışırken kalkar ve pencereden sokağa bakarak köşedeki kahveci açtığı zaman

o da evden çıkardı. Çok eski bir masa saatimiz vardı, ama hem pek ucuz olduğu hem de üstün yağmur yağdığı için durmuştu. Zaten babam: «Ben bu saatin doğru gittiğini bir defa bile hatırlamıyorum,» derdi.

Teoman bizim okula geldi. Hem de onu benim oturduğum sıraya verdiler. Gelir gelmez de okulu hemen birbirine kattı. Fakat babası öğretmenlere işi anlattığından onu sınıfta hapsetmeğe, bahçeye çıkartmamağa başladılar.

İlk günlerde babası onu kendi eliyle okula getiriyor ve kapıdan içeri sokuyordu. Daha sonra ben evlerine uğrayarak onu almağa başlamıştım.

Teoman yolda beni gezmeğe gitmek için zorladı. Hiç bir zaman ona uymazdım. Bana:

— Sen nasıl arkadaşsın. Bir defa bile benim dediğimi yapmıyorsun, diyordu. Ben de:

— Senin teklif ettiğin şey doğru değil, diyordum. Okuldan kaçmak, başkalarını aldatmak fena bir harekettir. Bizim için bu kadar masraf ediyorlar, bizim okumamız, elimizden geldiği **kadar büyüklerimizi memnun** etmemiz lâzım.

Bu sözlerim üzerine Teoman:

— Haydi sende ukalâ, diyordu. Hoca mı olacaksın? Çalış, çalış, sonra ne olacak? Sanki insan okumasa olmaz mı?

— Okumayan adama ekmek yok. Nihayet hamallık, boyacılık eder kalır.

— Benim babamdan dünya kadar para kalacak?

— Sen böyle gidersen adam olamazsın Teoman. İstediğin kadar zengin ol. Yine herkes sana, «Hiç bir işe yaramayan bir adam. Okuyup yazması bile yok,» derler. Ben senin yerinde olsam hayatımı düzenler, çok rahat çalışır, yine de eğlenirdim

— Ben de senin yerinde olsam, bol bol, gezer, eğlenirdim. Başında baban yok. Oh ne âlâ...

— Keşke babam sağ olsaydı da daha çok çalışsaydım.

Ertesi gün haber aldım. Müyesser Hanım Teoman'ın yüzünden hastalanmış. Adnan Bey doktorla kavga etmiş. Bunun yüzünden gitmek istememiş. Ben evlerine gidince bahçevan anlattı bunu. kalktım doktora gittim. Yalvardım. Adam kalktı benimle geldı. Müyesser hanıma iğne yaptı. Ben de bileklerini ovdum. Adnan Bey ortalarda yoktu. Kadıncağız kendisine geldı. Doktor giderken bahçivan çıkartıp elli lira verince, doktor: «Ben Nezihe hanımın hatırı için geldim, para için değil,» deyip almadı.

Annem bana anlatıyordu:

— Oğlum, çocuklar hep bir huyda doğarlar. Onları anaları babaları ya iyi yola sürükler ya fenasına. Teoman'ın suçu yok. Babası ona çok fena bir örnek oldu. Bak o kadar fena bir adam ki doktor bile evine ayak atmak istemiyor. Bana: «Nezihe hanım, hastalara bakmak benim vazifemdir. Fakat bu adam o kadar kalp kırıcı ve o kadar şımarık ki bana bile vazifemi yaptırtmıyor,» dedi.

— Ben yine talihli bır çocukmuşum ki anne, babam İdris usta oldu. Ya bu Adnan Bey gibi birisi olsaydı mutlaka ben de bugün Teoman'ın durumuna düşerdim.

Ertesi gün hepimiz yollara dökülmüştük. Teoman erkenden evinden kaçmış. Hem de çekmeceden birçok para almış.

Onu bizde aradıkları zaman haber aldık. Ben onun bir sinemaya gittiğini, öğleden sonra bir başka arkadaştan haber alarak koşup annesine haber verdim.

Müyesser hanım mürebbiye ile beraber gitti, onu sinemadan çıkarken yakalamışlar. Gelmek istememiş ama orada bulunan bir polis Teoman'ı paylamış.

O akşam yine dayak faslı başladı. Babası onun ayakkabılarını ve elbiselerini kilitleyip öyle gitti. Artık onun so-

kağa çıkmasını yasak etmişti. Cafer ağaya da onu kapıdan salıverirse kendisini kovacağını söylemiş.

Zavallı Teoman sıkıştırıldıkça kuduran bir kediye benzemişti. Evlerinde tad, tuz kalmamıştı. Zaten bütün mahalleli onlardan bahsediyor ve onlara acıyacaklarına gülüyorlardı.

Müyesser hanım evimize kadar gelerek bana bahçelerine gelmemi ve Teoman'la oynamamı rica ediyordu.

Onu dayaktan sonra ilk defa gördüğüm zaman bana:

— Duydun mu? Babam beni dövdü, dedi ve ağlamağa başladı.

Onu elimden geldiği kadar teselli ettim. Hırsından elindeki değnekle kafama vurmağa başladı. Ondan daha kuvvetli ve besli olduğum halde hiç karşı durmadım. Yalnız arkamı döndüm ve bahçe kapısına doğru gittim. Arkamdan koşarak geldi. Eteğimden tuttu:

— Nereye gidiyorsun? Dur şimdi bisikletimi getireceğim. Havuzun etrafında döneriz.

— Sen bana vuruyorsun. Senin eğlencen yok burada.

Böyle diyerek yürürken ağlamağa başladı. Annesi de bahçeye çıktı, beni kalmak için zorladı.

Teoman'la oynamağa başladık. Bisikletle gezdik, havuzda tahtadan yaptığımız kayıkları yüzdürdük. Teoman çok eğleniyordu. Fakat benim durmadan canım sıkılıyor. Çünkü yerden bir değnek parçası alsam bahçivan hemen bağırıyordu. Halbuki Teoman en değerli ağaçların dallarını kırarken hiç sesini çıkartmıyordu.

Müyesser hanım bütün bunları pencereden seyrediyordu. Teoman'ın her istediğinin yapıldığını görüyordum. Bir çocuk olduğum halde ben bile onların Teoman'ı şımartmalarındaki fenalığı anlıyordum.

Artık her gün beni çağırmağa başlamışlardı. Beni yemeğe alakoyuyorlardı. Fakat ben orada hep rahatsız oluyor-

dum. Bir gün annesi niçin isteksiz olduğumu sorunca anlattım:

— Yemek yerken hizmetçileriniz lokmalarımı sayıyor. Sanki ben evimde aç oturuyorum. Bahçıvan neye elimi uzatsam hemen haykırıyor. Sonra akşamları beyefendi Caferağaya karanfilleri kimin koparttığını sorduğu zaman, «ayakkabıcı oğlan gelmişti, o koparttı» diyor. Her gün gücüme giden birşey yapıyoriar. Matmazel bile bana «başımdaki kelin nasıl iyi olduğunu, soruyor. Siz olsanız böyle bir eve gelip de arkadaşlık yapar mısınız?

Teoman'ın annesi kıpkırmızı kesildi ve·

— Dur bakayım, dedi.

Bütün hizmetçileri, matmazeli ve Caferağayı çağırttı. Teoman'ın da yanında benim söylediklerimi tekrarladı ve:

— Bu çocuktan siz utanmıyorsunuz ama ben utanıyorum, dedi. O bu evde Teoman'dan daha hatırlıdır. Terbiyeli, çalışkan, temiz yürekli ve duygulu bir çocuk. Ben onu buraya ricalarla getiriyorum. Bunu biliniz ve ona göre davranınız.

Bahçede, süs ağaçlarının altında öğle yemeği yediğimiz zaman o da bulunmağa başladı. Hattâ bazan anneme de seslenerek onu yemeğe çağırıyordu.

Ben olursam Teoman yiyordu. Ben olursam sabahtan akşama kadar uğursuz köpekler gibi uluya uluya dünyayı herkesin başına zindan etmiyordu. Eğer işim çoksa alıp havuzun başına gidiyor, orada ya ayakkabı altı dikiyor, ya yeni bir ayakkabının altının köselesini yapıyordum. Kalışırken konuşurdum. Teoman da dinlerken benim işlerime bakardı.

Her gün öğleden sonra matematik öğretmeni gelerek ona ders veriyordu. Ben bu derslerini hazırlaması için Teoman'a çok yardım ediyordum. Annesi bundan o kadar memnun oluyordu ki, beni ne ile sevindireceğini bilemiyor,

beni kapıda karşılıyor, giderken de ertesi gün erken gelmem için rica ediyordu.

Kimse ile arkadaş olamayan, geçinemeyen Teoman, benimle arkadaştı. Ben de ona acıyordum.

Fakat tatil bitip de okul açılınca ayrılmak zorunda kaldık. Onu başka bir okula vermişlerdi. Ben liseyi bitirip sekizinci sınıfa geçtim, o yedide kalmıştı. Kendisinden küçük çocuklarla okumak zorundaydı. Bu yüzden okuldan büsbütün aldılar. Okuldan kaçarak haylaz arkadaşlarıyla kırlara gittiği bir gün hastalanmış, tutulduğu yağmur içine kadar işlemiş ve tamam iki ay yatmağa mecbur olmuştu.

Ben akşamları gidip onu yokluyordum. Benden başka ziyaret eden arkadaşı yoktu. Evde kim varsa onun hizmetindelerdi. Hizmetçiler de benim bu şımarık çocuk üstünde yaptığım iyi tesiri anlamışlardı. Gelmemi dört gözle bekliyorlardı. Çünkü ben gidince Teoman huysuzluklarını bırakıyor, benim verdiğim ilâcı içiyor, benimle birlikte yemek yiyor, konuşuyor ve gülüyordu.

Zayıf ve huysuz olan bu çocuğun hava değiştirir, başka yerler görürse çok değişeceğini doktorlar söylemişlerdi.

Bir akşam eve dönünce annem bana onların evlerini kapatıp gitmiş olduklarını söyledi. Köşkte yalnız bahçıvan kalmış. Hem evi bekliyecek, hem de bahçeye bakacakmış.

Günler geçtikçe ben Teoman'ı unutmağa başladım. Benim de hayatım çok sıkıntılı geçiyordu. Dersler gittikçe ağırlaştığı için daha çok çalışıyordum. Kadri usta çok ihtiyarladığı için dükkânını kapatıp gitmişti.

Borca girerek ayakkabı kalıpları, kundura takımları ve köseleler almak zorunda kaldım. Çünkü komşular, ta uzak mahallelerde oturanlar bile eve ayakkabı getiriyorlardı. Ben bunlara pençe yapıyordum.

Yapmayıp da ne ile geçinecektik. Annem komşulara çamaşır yıkayacak halde değildi. Çok yıprandığı için ancak evimizin işini görüyordu.

Yaşım onaltıyı geçmişti. Biraz zayıflamıştım amma boyum epeyce uzamıştı. Durmadan çalıştığım için sıhhatim de yerinde değildi.

SIKINTILI GÜNLER

Ben doğdum doğalı bir bolluk görmemiş ve canımın istediğini yememiş ve istediğim gibi giyinmemiştim. Artık çantamın hali kalmadığı için kitaplarımı gazeteye sararak götürüyordum. Arkadaşlarım pazar günü nerede eğlenecek-lerini birbirlerine anlatır veya birbirlerine toplanmak için söz verirlerken bana hiç bir şey sormazladı. Çünkü bilirlerdi ki, herkes gezerken ben evde oturup ayakkabı dikecektim.

Ben gaz lâmbasının ışığında kundura yaparken annem de yakın bir yerde eski çamaşırlarımızı, çoraplarımızı yamamak için uğraşırdı. O yattığı zaman ben daha çalışır, fakat gürültü etmemeğe dikkat ederdim.

Böyle çalışırken aklımdan daha sonraki seneler geçerdi. Bu küçük evi tuğladan yaptıracaktım. İşçiler, ihtiyar ve emektar asmamızın korunmasına dikkat edeceklerdi.

Evimiz tek katlı ama büyükçe bir avlusu ve oda kadar bir mutfağı vardı. Köşe başında olduğu için üçer odalı iki katlı bir ev yapılabilecek, küçük bir de hamamlığı olacaktı.

Bir gün yaptığım plânı anneme gösterdim. Bana:

— Acaba ben o günleri görecek miyim, dedi.

— Elbette dedim. Şurda ne kaldı. Üç sene sonra liseden çıkacağım Tıp fakültesinde de doktor çıkıncaya kadar beş altı yıl geçse ..

Annem içini çekiyordu:

— Demek ille doktor olacaksın. İyi amma bu kunduracılığa devam edecek misin?

— Geçinmemiz için bir başka çare bulamazsam elbet

te devam edeceğim. Ama görüyorsun ki artık haftada elli lira elimize geçiyor.

— Evet oğlum. Allaha bin şükür, şimdi rahatımız çok iyi. Günden güne elimiz genişliyor. İleride çalışamıyacağın gün olur korkusiyle beş on kuruş da bir kenara ayırıyorum.

Evet, ben ne kadar fazla çalışsam ne kadar fazla kazansam paranın fazlasını annem saklıyordu. Eski hayatımızı hemen hiç bozmuyorduk. Bir kap yemekle doyuyorduk.

Fakat bir gün, bir defaya mahsus olarak değişti. Eve geldiğim zaman annem gülümsüyordu. Arkasında bayramda yaptırdığı basma entarı vardı. Bana hemen anlattı:

— Komşular geliyormuş. Şermin'le annesi geldiler. Hizmetçi getirmişler, evi temizletiyorlar. Hafta içinde geleceklermiş.

Ben hemen Teoman'ı sordum. Annem:

— Evde okuyormuş, dedi. Şimdi iyi imiş. Şişmanlamış. Babasiyle altı ay Fransa'da kalmış. Epeyce Fransızca öğrenmiş.

Ben arkadaşımı ancak pazar günü görebildim. Motosikletle kapımızın önünden geçiyordu. Tahtaperdenin kapısı açık olduğu için oracıkta durmuş ve motosikletten inmeden konuşmağa başlamıştı:

— Hâlâ o pis kunduralarla mı uğraşıyorsun?

Onun bana selâmı işte bu söz olmuştu. Fakat ben:

— Hoş geldin Teoman, dedim.

Yüzüme öfke ile baktı:

— O kadar senli benli olmaktan hoşlanmam, dedi.

Çekilip gideceği yerde bir ayağı yerde, parlak ve yepyeni motosikleti ile duruyordu.

— Babamın sana verdiği saat ne oldu? diye sordu.

— Duruyor, dedim.

— Öyle saati senin baban da görmemiştir, dedi.

Cebinden bir paket çıkarttı, bir de çakmak. Bir sigara

yaktı ve burnundan dumanlar püskürterek yine yüzüme baktı, sonra korna çaldı ve hızla uzaklaşıp gitti.

Teoman bir kat daha fena olmuştu.

Akşama doğru Şermin bize geldi. Şişmanlamış, büyümüş, çok güzel ve cici bir kızdı.

— Kolay gelsin ağabey, diye içeriye girdi

Elimi sıktı ve:

— Teyzemden öğrendim, dedi. Dokuzu okuyormuşsun. Ben de dokuzdayım. Ama bir takıntım var. Aritmetikten.

Mutfağa giderek annemin elini öptüğü sırada Teoman hiddetle içeri girdi. Kızkardeşine haykırmağa başladı:

— Buraya ne diye geliyorsun? Burada senin akranın yok. Herkes kendi derecesini bilmeli. Yürü eve. Bir daha böyle tavuk kümeslerine girdiğini, eskicilerle konuştuğunu görmek istemem

Kızcağız kıpkırmızı kesilerek:

— Teessüf ederim sana Teoman, dedi Bir gün zannedersem hem teyzemden, hem de Erol ağabeyimden özür dileyeceksin.

— Kibar, zengin insanlar ayaktakımı ile görüşmez. Bunu iyice kafana koy da yürü bakayım.

Şermin giderken ağlıyordu.

Teoman bir kat daha şımarmıştı. Kendisinde bir takım varlıklar ümit ediyordu. Fakat hindi gibi kabarmasının cezasını hemen o hafta içinde çekti. Caddede eski arkadaşlarına raslayınca onlara çatmış ve çocuklar da onu bir olup güzelce dövmüşler.

Mahallede yine kıyametler kopuyordu. Polisler gidip geliyor çocuklar aranıyor, Adnan bey bağırıp çağırarak herkese meydan okuyor, çocuğunu dövenleri hapislerde çürüteceğini söylüyordu.

Bu yüzden dâvâ açıldı. Fakat Teoman'ın motosikletini çocukların üstüne yürüttüğünü ve hattâ bir tanesinin baca-

ğının kanamasına sebep olduğunu görenler vardı. Bir kaç defa böyle yapınca çocuklar kendisine darılmışlar ve ilk defa el kaldıran da Teoman olmuş.

Teoman'a motosikletle gezmek ve sokağa çıkmak yine yasak edildi. Babası hırsını ondan aldı. Bir dayak da ondan yedikten sonra bahçede azgın bir kurt köpeği gibi dolaşmağa başladı.

Can sıkıntısı Teoman'ın üstünde öyle bir etki yaptı ki bir gün annesi beni bahçeye çağırdı. Teoman benim boynuma sarıldı ve:

— Sana fena şeyler söylediğim için özür dilerim kardeşim, dedi. Bak zengin olmak, kibar olmak neye yarar, hiç! Babam bana sokağa çıkmağa müsaade etmiyor.

KÖTÜLÜĞE DOĞRU

Gittiği sinemalarda gördüğü boks maçlarına merak sardırmıştı. Pazar günleri kendisine gittikçe bana hep Fransa'yı anlatıyordu. Hattâ kendisinin ne kadar daha kuvvetlenmiş olduğunu göstermek için yumruklarını bende denemeğe kalktı.

Karşımda yüzünü gülünç bir duruma sokuyor, kaşları çatık, gözleri kısık, bir omuzunu bana doğru çevirip yumruğunu hemen yapıştıracakmış gibi durumlar alıyordu.

Bir defasında tam da çenemin kenarına bir yumruk yapıştırarak dudağımın kanamasına sebep oldu.

— Eğer annenin hatırı olmasaydı ben sana yumruk nasıl vurulur öğretirdim dedim.

Teoman yine karşımda maskara durumlara geçerek vurmağa hazırlanıyordu ki, pencereden gören annesi ona aklını başına toplamasını seslenerek söyledi. Sonra da yanımıza geldi. Böyle giderse kendisine arkadaşlık etmem için

araya girmeyeceğini ve artık yaptığı fenalıklardan usandığını anlattı.

Ayrı bir odası, kütüphanesi, küçük motör makineleri, çeşit çeşit âletleri bulunan Teoman bunların hiçbiriyle eğlenemiyordu. Ona haylaz arkadaşlar lâzımdı. Onlarla sigara içecek, onlarla uzak gezmeler yapacak ve balık tutmağa gidecekti.

O artık annesini de çok üzüyor, ona fena sözler söylüyor ve kardeşini dövüyordu. Bir tek korktuğu insan babasıydı. Evdekiler onun her suçunu babasına söylemiyorlardı. Çünkü artık fena halde dayak atıyordu. Bu çocuğun adam

olmağa çalışması ümidi kalmamıştı.

Verilen öğütler, dökülen paralar, yalvarma, tehdit, da yak hiçbir şey Teoman'ı yola getiremiyordu.

Babası artık ona terbiyenin en kötü şeklini vermeğe başlamıştı Dayak, aç bırakmak, parasız bırakmak.

Evlerinde rahat yoktu. Bir yemeği doğru dürüst yiyemiyorlardı. Bazan Şermin bize geliyor, ağabeysinin yaptıklarını ve annesinin ne kadar üzüldüğünü anlatıyordu.

Bir akşam eve dönüşte Şermin'i bızde buldum. Benim o gün Teoman'a rastlayıp rastlamadığımı soruyordu. Ben:

— Evet. dedim. Gündüz cadde ile okulun bahçesini ayıran parmaklığın arkasından bana seslendi. Parasını düşürdüğünü, eğer param varsa kendisine vermemi söyledi, dedim.

Şermin buna çok sevindi. «Annem çok merak ediyor, dün gece babam kendisini dövecekti. Evden kaçtı, bu zamanlara kadar haber alamadık, gidip haber vereyim» dedi, ayrıldı.

Biz ana oğul yemek yiyorduk. Yemeğin sonuna gelmeden Şermin tekrar geldi ve beni babasının istediğini söyledi.

Yemekten kalktım. Ellerimi yıkadım. Beni bekleyen Şermin'le beraber onlara gittim. Yolda kız:

— Ağabey. dedi. Babam seni paylarsa aldırma sakın. Biliyorsun ki onun çok canı sıkılıyor.

Hakikaten o güzel köşkün içerisi hep kederli, sinirli, benzi uçuk insanla doluydu. Teoman'ın annesini merdivenlerde gördün. Gözleri ağlamaktan çürümüş gibiydi.

Şermin bile babasının yanına çıkmağa cesaret edemiyordu. Ben bir hizmetçinin peşinden giderken o annesine:

— Şimdi babam Erol ağabeyimi paylarsa, diye üzülüyordu.

Yukarıdak salonda kapı açıktı. İçeride Adnan beyin boydan boya gidip geldiğini, kaşları çatık, dişleri sıkılı ve

pek sinirli ve öfkeli olduğunu gördüm. Hizmetçi korka korka:

— Beyefendi, Erol bey geldi, dedi.

Adnan bey hemen durdu ve bağırdı:

— Erol bey kim oluyor?

Hizmetçi daha fazla korkarak:

— Çağırtmıştınız beyefendi, dedi. Komşunun oğlu.

— Ayakkabıcı oğlan mı?

— Evet efendim.

— Söyle, kunduracı bey gelsin içeri.

Adamın böyle eğlenmesi benim kalbimi kırdı. Fakat onun ne kötü ruhlu bir insan olduğunu yeni öğrenmiyordum. Salona girdim. Başımla selâm verdim.

Adnan bey benim selâmına karşılık vermedi. Beni tepemden ayaklarıma kadar süzdükten sonra sert bir sesle:

— Sen Teoman'a ne hakla para veriyorsun? dedi.

Beni paylamak için ayağına kadar çağıran bu adama karşı önce ne yapacağımı şaşırdım. Sonra:

— Bir arkadaşım benden para istediği zaman eğer cebimde varsa ona yardım etmek vazifemdir, dedim.

Teoman'ın babası karşımda durdu. Kaşları çatık, suratı asık, hemen beni dövecekmiş gibi bakıyordu:

— Ukalâlığın lüzumu yok, dedi.

— Ben karşılık vermedim. Sinirli sinirli sordu:

— Kaç para verdin?

— Bir lira.

— Doğru mu söylüyorsun?

Ne demek istediğini anlamadım.

— Yanımda o kadar vardı, dedim.

— Benim oğlumun senin parana ihtiyacı var mı ?

— Geldi, istedi, ben de verdim. Sizin ne kadar zengin olduğunuzu biliyorum. Teoman'ın elbette benim gibi bir kunduracı oğlanın parasına ihtiyacı yoktur.

Adnan bey yüzüme bir daha baktı, sonra dakikalarca

salonda gezindi ve tekrar karşıma geldi:

— Bugünkü kunduracı oğlanın yarın hatırı sayılır ve herkes tarafından sevilen bir adam olacağından eminim oğlum. Keşke benim oğlum da senin kadar dürüst ve aklı başında bir çocuk olsaydı. Bak, senin baban da bir işçi idi. Sen, canla başla çalışıyor, hem para kazanıyor, hem de okuyorsun. Ben parasının hesabını bilmeyecek kadar zengin bir adamım. Fakat oğlum haylazın biri. Demek bu iş para ile, görgü ile olmuyor. Eğer sen bir küfeci, bir serseri olsaydın kimse ayıplamazdı. Fakat benim oğlum serseri olunca herkes beni ayıplar. Demek her şey insanın yaradılışındadır. Benim gibi babadan, karım gibi terbiyeli, görgülü ve nazik bir insandan işte böyle bir haylaz ve serseri oğlan dünyaya geldi.

TEOMAN SERSERİ OLUYOR

Teoman hastalanmıştı. Hasta olunca da bütün suçları affedilmişti. Babası, anası, hizmetçiler onun her istediğini yine yerine getiriyorlardı. O da yattığı yerde şımardıkça şımarıyordu.

Fakat etrafındaklerin hepsi büyüktü. Onun benden başka arkadaşı yoktu Oğlanlar, o kadar serseri ve haylaz şeylerdi ki çağırsalar bile böyle bir eve girmezlerdi.

Birkaç defa Teoman'ı yoklamağa gittim. Bana balığın nasıl tutulduğunu ve sigaranın ne güzel şey olduğunu anlatıyordu.

İyi olduğu zaman eskisinden beter bir serseri olarak ortaya çıktı. Babası artık onu yola getirmek için her çareyi denemişti. Zavallı annesi kendi başına uğraşıyor, ağlıyor ve yalvarıyordu

Teoman annesini biraz seviyordu. Bu yüzden pek geç vakitlere kalmadan evine dönüyordu.

Artık sigara içiyordu. Aldığı paralarla kopuk, serseri

çocuklara ziyafet çekiyordu. Çocuklar kendisini yadırgadığı için eski bir pantalonla geziyor, boyunbağı takmıyordu.

Bir gün dudağının kenarında ıslak bir sigara, başı bir yana eğilmiş alnından dökülen bir perçem bir kaşının üstüne doğru sarkmış, elleri cebinde, çarpık çarpık yürürken raslamıştım.

Yol tenha idi. Teoman beni uzaktan görünce yolun ortasında durdu. Yaklaşmamı bekliyordu. Yanına gittiğim zaman birden cebinden pırıl pırıl bir bıçak çıkartıp ucunu göğsüme dayadı ve:

— Sökül paraları bakalım, yoksa deşerim karnını, dedi.

Teoman'ın bu şakası hiç hoşuma gitmedi. Bileğine yapışarak bıçağı elinden aldım.

Teoman bağırmağa başladı:

— Bırak bıçağımı. Niye alıyorsun?

— Böyle şaka olur mu? Ya bir yerime batsaydı.

— Bıçağımı ver diyorum sana.

— Teoman, bu yaptığın hiç iyi birşey değil. Al bıçağını. Fakat sana bir arkadaşın olarak söylüyorum. Böyle giderse sen hapishaneyi de boylıyacaksın.

Bıçağı cebine koyarak:

— Aklına şaşarım senin, dedi. Neden gidecekmişim hapishaneye? Hem kim beni yakalıyabilir? Ortada iz bırakmam ki.

— Teoman, annene de acımıyor musun? Zavallı kadın senin için ne kadar üzülüyor.

— Haydi be, bana masal anlatma.

— Pekâlâ, haydi işine. Git serseri oğlanlarla, kopuklarla arkadaşlık et. Bundan sonra ben sana arkadaş olamam.

— Canın isterse be.

Ben yürümeğe başladım. Teoman arkamdan söyleniyordu. Fakat sonra bana bağırdı. Durmamı söyledi. Ben dur-

mayınca koşarak yetişti. Yanım sıra yürümeğe başladı.

— Anneme benim bıçak taşıdığımı söyleme Erol, dedi.

— Ne annene söylerim, ne de senin yüzüne bakarım.

— Ne oluyor sanki. Benim bütün arkadaşlarımın bıçağı var.

— Ben bıçak taşıyan arkadaşlarla düşüp kalkmam.

— Korkuyorsun da ondan.

Yüzüne baktım. Teoman kızardı. Kendisinden hiç korkum olmadığını, ondan daha kuvvetli ve çevik olduğumu biliyordu. Koluma girdi:

— Ne yapayım, canım sıkılıyor, dedi. Hiç bir işle eğlenemiyorum Ben de fena bir yol tuttuğumun farkındayım amma dönemiyorum geri.

— Ayni kafada olanlar arkadaşlık eder Teoman. Okumağa, para kazanmağa, adam olmağa çalışanlar senin gibi baştan çıkmış, serseriliğe heves etmiş biriyle beraber bulunmak istemezler.

— Canın isterse. Ben senin nazını mı çekeceğim. Benim sürü ile arkadaşım var. Hepsi yolumu bekliyor.

— Git onlara.

Böyle ayrıldık.

Fakat arkadaşlık bağı kuvvetli idi. Ben ona ne kadar acıyorsam, o da beni gücendirdiği ve darılttığı için o kadar üzülüyordu.

O pazar günü erkenden bize geldi. Bahçede oturdu ve ben yeni bir ayakkabıyı yapıncaya kadar hiç yanımdan ayrılmadı. Durmadan konuşuyordu. İmtihanlar bitmişti, bana:

— Onbirinci sınıfa geçtin değil mi? dedi.

— Evet, dedim.

Birden gözleri dolar gibi oldu. Başını eğdi.

— Erol, ben şimdi okusaydım ben de onbirde olacaktım. Annem kimbilir ne kadar sevinecekti.

Teoman'ı hiç böyle görmemiştim. Gözlerinde yaşlar

vardı. Dalgın ve çok üzüntülüydü. Sesimi tatlılaştırdım:

— Sanki neye böyle yaptın, dedim. Ah ben senin yerinde olsaydım.

Teoman bana baktı ve:

— Benim yerimde sen olsaydın, sen de benim gibi serseri olurdun, dedi.

— Neye öyle düşünüyorsun?

— Sen paranın kıymetini biliyorsun. Baban okumadığı için çok sıkıntı çekmiş. Okumak ve yokluktan kurtulmak istiyorsun. Halbuki bizde her şey vardı. Neye kendimi sıkıya koyup okuyayım. Babamın parası kime kalacak?

— Ama öteki zenginlerin çocukları okuyor.

— Ben fena yapıyorlar demiyorum Erol. Beni böyle alıştırmadılar. Senin bir hedefin var. Bak şu elindeki ayakkabıyı yapıp, on beş. yirmi lira alacak, bununla evine bakacak ve kitap alacaksın. Halbuki ben istediğim zaman bana istediğim kadar para verirler. Keşke ben de böyle olsaydım. Şimdi ayni sınıfta beraber olurduk. Bir daha seneye de liseden çıkar, Üniversiteye giderdik. Üniversiteli bir genç olmak ne kadar güzel değil mi? İinsana hem zengin, he mde yüksek okul mezunu derler. Halbuki ben.

Teoman bir acı içindeydi. Arkadaşlarından, yaşıtlarından senelerce, senelerce geri kalmıştı. Ben:

— Ne olur, dedim. Daha onyedi yaşındasın. Akıllı bir çocuksun. Tenbellik etme, evde ders al, lise imtihanını verirsin, yine yetişir, diploma alırsın.

Teoman kıpkırmızıydı.

— Yapabilir miyim Erol? diye bağırdı.

— Neye yapamıyacaksın? Beraber çalıştığımız zaman sanki sınıfını geçmiyor muydun?

— Geçiyordum tabiî. Ama biliyor musun, çalış, çalış içim sıkılıyor.

— İnsanın biraz kendisini sıkıya koyması lâzım.

— Dur, babama söyliyeyim de bana bir iki hoca tutsun.

Teoman buna karar vermiş ve heveslenmişti. Yavaş yavaş okumamanın acısını duyuyordu.

SARHOŞ KUNDURACI

Onun ne yaptığını bilmiyorum. O günlerde yaşlı bir kunduracı ustası bize gelmişti. Benden iş istiyordu. Karısı ve iki çocuğu olan bu adam içkiye düşkünlüğü yüzünden dükkânını satmış, sermayesini bitirmiş, ailece sefalete düşmüştü.

Annem onun çok fena bir adam olduğunu söylüyordu.

— Sen bilirsin ama oğlum, dedi. Bu ahlâksız bir adam. Başına işler açar. İstersen bir dene.

Sadık adındaki sarhoş kunduracı ile iyice konuştum. Kendisine gündelik verecektim. Okul tatil olduğu için başında durup bir iki gün çalıştırdım. Yıllarca kunduracılık yapmış bir adamdı. Eli çabuk ve becerikliydi. Sarhoşluktan başka bir kabahati yoktu. Günlerce işsiz kaldığı için canına yetmiş olacak ki canla, başla çalışıyordu.

O günlerde yine komşu çocuklarından birisi benim yanıma girmişti. Annesi ona kunduracılığı öğretmemi, okutamıyacağını söylüyordu.

Küçük bahçemiz bir kunduracı dükkânı halini almıştı. Akşam olunca tahta kalıpları, köseleleri, örsleri, derileri hep mutfağa taşıyor, sabahleyin çıkartıyordu.

Sadık usta yaptığı işleri bana gösteriyor ve:

— Bak, beğendin mi? diyordu. Beğenmedinse söyle.

Her akşam ona gündeliğini veriyordum. Gidiyor, ertesi sabah ağzı içki kokarak geliyor, gündüz yemeği yemiyor, durmadan çalışıyordu. O içki için yaşayan ve içmek için çalışan bir adamdı

Bir akşam karısı gelmış, kapıda bekliyordu. Ona:

— Hiç olmazsa bir ekmek parası ver, vallâhi çocuklar aç, diyordu.

Hakikaten karısı hastalıklı, zayıf ve çocuklar da bakımsızlıktan pek cılız şeylerdi.

Ertesi gün kendisine darıldım. Bana:

— Ah bilemezsin bu içki ne fena şeydir, dedi. Ben de dükkân ve mal sahibi idim. Karıma, çocuklara gül gibi bakardım. Fakat yakamı bu içkiye kaptırınca hepsi bitti. Ne o güzelim dükkân, ne o takımlar, ne de para ve ev kaldı. Şimdi iki çocukla kadın bir tek odaya tıkılmış, yok, yoksul oturuyorlar. Erol bey, sen benim lâkırdıma bakma. Şimdilik bana vereceğin paranın yarısını ver. Yarısını da karıma verirsin. Benim elime geçen para öylece rakıya gider. Ne yapayım, baş edemiyorum.

Hakikaten başım bu adamla derde girmişti. Günde yirmi liranın onunu ona, onunu da her akşam gelen karısına veriyordum. Kadın bundan çok memnun oluyordu. Parayı alınca o bakkala, fırına, kocası da meyhaneye gidiyordu.

Bir akşam adamakıllı sarhoş olarak kapımızın önüne gelmiş ve söylenmeğe bşlamıştı:

— Akşama kadar beni eşek gibi çalıştırıyor, sonra paramın yarısını kesiyor. Ben hakkımı isterim. Yoksa ben adamı fena yaparım..

Önce evde eğlenip gülüyordum ama o söylenmesini uzatınca kapıya çıkarak istediği yerde iş bulmasını, kendisine iş vermiyeceğimi söyledim. Sadık usta:

— Canın isterse dedi. Ben dükkân sahibi bir adamım. Elimde sanatım var. Benim gibi ucuz işçiyi bulursan çalıştırmazlık etme.

Fakat ertesi sabah erkenden geldi. Ben hiç yumuşak davranmadım. O bana yalvarmağa başladı. O sırada Teoman da gelmişti. Bu içki kokulu, yaşlı adamın benim kadar küçük bir çocuğa yalvarmasına şaşıyordu. Ben:

— Akşam sokakta neler söylediklerini hatırla, ona göre gel de benden iş iste, diyordum.

Sadık usta yorgun, cesaretsiz ve canından bezmişti. Bir zaman sustuktan sonra:

— Haklısın Erol bey, dedi. Ama bir insanın kötü yola düşmesinin ne olduğunu bilemezsin, çünkü sen içkiye alışık değilsin. Allah böyle içki içen kocaların, babaların karısına, çocuklarına yardım etsin.

Tahtaperdenin kapısına doğru yürüdü, biraz durdu, sonra:

— Erol bey, dedi. Ben içkili olunca ne söylediğimi bilmiyorum. Ama pek fena davrandığımı sanıyorum. Bana acıma, fakat iki çocuğa, hastalıklı kadına acı.

— Gündeliğini öylece karına veririm, dedim.

— Peki, dedi.

Yeniden çalışmağa başladı. Söylediğim gibi usta bir kunduracıydı. İşine, çalışmasına diyecek yoktu.

Birkaç akşam bahçeye gelen karısına parasını verdim. Ama arası birkaç gün geçince iş değişti. Bana verdiği sözü tutmamış, karısından para istemişti. Halbuki kadın onun kendisine bırakmıyacağını bildiği için eline geçen parayı hemen yiyeceğe veriyor ve son kuruşuna kadar harcıyordu.

Bir akşam evdeki mavi ispirtoyu içmiş. Ertesi akşam da gaz içmeğe kalkmış Bir iki yudum alınca alt üst olmuş.

Sadık ustayı çalıştırmak benim işime geliyordu ama o kendisini içkiye yaptırmıştı. Nereden para bulacağını düşünüyordu. İşte bu yüzden bana ısmarlama ayakkabı yaptırmak isteyen bir müşteriye giderek daha ucuz ve daha sağlam yapacağını söylemiş ve kösele ile deri almak için ondan biraz da para almış, hatta:

— Onun gibi kunduracı çırağından ne bekliyorsunuz, demiş. İşi yapan benim. Onun aklı ermez.

Benim bundan haberim yoktu. Sadık usta birkaç gün hasta olduğunu bildirerek işe gelmedi. Daha sonra ayakka

bıyı ona ısmarlayan adam eve gelip kendisini dışarıya çağırdı. Sokakta birşeyler konuştular. Daha sonra sesler yükseldi, iş kavgaya kadar uzadı.

Ayákkabı ısmarlayan adam bana gelip işi anlattı. Ben fazla üstünde durmadım. Karısı tekrar bana gelerek yalvardı.

O sene lisenin son sınıfın gidecektim. Okullar yakında açılacaktı. Masrafım daha çoktu. Kışın bahçede çalışamazdım. Yalnız olduğum zaman evin içinde çalışırdım ama başkalarını eve sokup okula gidemezdim.

KUNDURACI DÜKKÂNI

İşi anneme anlattığım zaman bana:

— Aklı başında bir çocuksun, dedi. Ama iyi düşün, bir dükkân açmak kolay değil. Vergisi de var.

Bizim sokakta, fakir bir kadının sucu dükkânı vardı. Kocası orada şişe suyu satardı. Adamcağız ölünce dükkânı kapanmıştı. Yaşlı kadını gördüm, niyetimi anlattım, bana:

— Oğlum, dedi. Orası uğurlu bır dükkândır. Kapalı duruyor. Aç çalış, inşallah kazanırsın, arttırabilirsen bana da bir para verirsin. Senin halini hepimiz biliyoruz.

Uzun uzun düşündükten sonra takımları o kapalı dükkâna götürdüm. Sildik, süpürdük, kendi elimle bir de tabelâ yazdım. Gelip geçenler bu küçük dükkândaki tabelâda «Kunduracı Erol» yazısını okumağa başladılar.

Komşular bundan cok memnun oldu. Hatta Teoman'ın babası bile gelip beni tebrik etti.

— Uğurlu, kademli olsun Erol, dedi. Bu senin için ileriye doğru bir adımdır. İnşallah yarın büyük mağazalar sahibi olursun.

Ben kendisine teşekkür ettim.

Artık komşumuzun oğlu küçük bir çocuk çıraklık yap[illegible] Sadık usta da çalışıyordu.

Okullar açılmadan önce yoldan gelip geçenler hem sağlam, hem daha ucuz ayakkabı yaptığımı görmüşlerdi. Başka sokaklardan, mahallelerden gelenler de oluyordu.

O ay dükkân sahibine yüz lira aylık verdim.

Okul açıldı. Her sabah giderken işleri yoluna koyuyor, akşamları da uğrayıp hazır ayakkabıları müşterilere veriyor, parasını alıyordum.

Çarşamba günleri Teoman öğleden sonra muhakkak geliyor, sigarasını içerken benimle konuşuyordu. Onu okula gitmeğe kandıramadım. Evde de çalışmıyordu. Kendisine artık istediği kadar para vermedikleri için ufak tefek hırsızlıklara başlamıştı.

Birgün evden annesinin bileğizi kaybolmuş. Bunu bir hizmetçinin çaldığını zannetmişler. Zavallıya haber vermişler.

Teoman bunu bana haber verdi. Anlatırken de yaldızlı bir sigara içiyor, cebinden çıkardığı çikolatalardan ikram ediyordu. Ben onun çok kötü sigaralar içtiğini bildiğim için şüphelendim. Sonradan iş anlaşıldı. Hizmetçinin hiç suçu yoktu. Teoman annesinin bileziğini çalmış ve bir arkadaşına sattırmıştı. Bilezik kuyumcuda bulunmuş, adam kimden aldığını nüfus kâğıdı ile tespit ettiği için polisler hemen bu serserinin yakasına yapışmışlar, o da kendisine Teoman'ın getirdiğini söylemiş.

Arkadaşım Teoman, artık kendisine para verilmediği için annesinin kıymetli eşyasını çalmağa başlamıştı. Babası onu hırsızlık suçundan kurtarmak için bu bileziği annesinin verdiğini söylemekle işi kapatmak istedi. Ailenin şerefini koruyordu.

Fakat kendi hesabına onu bayıltıncaya kadar dövdüğünü de haber aldık. Annesi bir ziyarete gittiği zaman oğlunu karşısına almış, önce öğüt vermiş, Teoman karşı gelince sinirlenerek dövmüştü.

Teoman babası işe gittikten sonra evden kaçarak kunduracı dükkânına geldiği bir akşam üstü bana birçok şey anlattı. Evinden çıkıp gidecek, kendi başına yaşıyacakmış.

Böyle bir iş yaparsa büsbütün kötü olacağını kendisine anlatmağa çalıştım. O kendi dengindeki arkadaşlarla anlaşıp kolay para kazanmanın yolunu bulacakmış.

Bir çarşamba günü biz dükkânda çalışırken yine gelmişti. Daracık dükkânda dolaşıyor, öte beriyi karıştırıyordu.

O gittikten sonra, sağ elimin bileğine taktığım, çalışırken bozulmasın diye bir kenara koyduğum saati bulamadım.

Eski ayakkabıların altını söken çocuğa ve Sadık ustaya sordum. Yaşlı adam başını kaldırmadan:

— Sen geldin geleli biz yerimizden kalkmadık, dedi.

Onu o hırsız oğlan aşırmıştır. Anasının bileziğini çalan senin saatini çalmaz mı? Keşke cebine koysaydın.

Sadık usta içiyordu, öteye beriye borç yapıyordu ama hırsızlığı yoktu.

Birkaç gün sonra Teoman geldiği zaman da çenesi durmadı:

— Bana bak, dedi. Erol'un saatini çaldın, bizi de suç altında bıraktın. Zengin adam evlâdısın, insan gibi yaşamağa baksana.

Teoman çoktan saati satmış ve parasını yemişti. Yine parasız ve sigarasızdı. Dişlerini sıkarak:

— Ben saat filân görmedim, dedi. Sen çalmışsındır, benim üstüme atıyorsun

İkisi ağız dalaşına tutuldular.

— Teoman suçunu bilip susacağı yerde saati Sadık ustanın çaldığını ve kendi üstüne attığını söylemiş. Dünyayı suçlu gören babası bana okula kadar gelerek yanımda çalıştırdığım adamları iyi seçmemi tenbih etti. Oğluna iftira ettiklerini anlattı.

Hiç sesimi çıkarmadım. O gidip Sadık ustaya da sataşmış, hatta ona iki tokat atmış.

O akşam yaşlı kunduracıyı ağlar buldum. Adama oğlunun nasıl geldiğini, her tarafı nasıl karıştırdığını, saatin çalındığının nasıl anlaşıldığını anlatmış. Tabii adam oğlunun hırsızlığını bastırmak için inanmış görünmemiş.

Ben derslerimle, kendi işlerimle uğraşırken Teoman'ı düşünmeğe zaman bulamıyordum. Kunduracı dükkânının işleri iyi gidiyordu. Aldığımız ısmarlama ayakkabıları yetiştirmek için çok çalışmamız lâzım geliyordu.

Sadık usta yine içiyordu ama eskisi gibi değildi. İki çocuğunu benim zorumla okula yazdırmıştı. Kendisi de içkinin çok fena bir şey olduğunu biliyordu. Bu içki yüzünden evi, dükkânı, işi bozulmuştu. İçenlerin mutlaka fena arkadaşları oluyordu.

Kış gelince dükkâna küçük bir saç soba kurduk. Bir cumartesi akşamı Teoman yine geldi. Üstünde palto yoktu. Soğuktan titriyor, öksürüyordu. Sobanın yanında ısınırken çocuk ona çay verdi. Teoman Sadık ustadan sigara istedi.

— Beni bu hale getiren babamdır, diyordu. Beni dövmeseydi ben de okur, iyi bir insan olurdum.

Sadık usta sordu:

— Baban seni okula yazdırmadı mı?

Teoman dişlerini sıktı:

— Yazdırdı ama öğretmenlerin hepsi fena insanlardı. Hep benim hakkımı yediler. İyi not alamayınca babam azarladı, sonra benim hiç arkadaşım yoktu.

Sadık usta alay eder gibi:

— Şimdi iyi arkadaşların var, dedi.

Teoman içini çekti:

— Benim bir tek arkadaşım varsa o da Erol'dur. Beni hep iyi yola sürüklemeğe çalıştı ama ne yapayım babam beni şımarık alıştırmış.

HIRSIZLIK

Soğuk, karlı bir kış gecesiydi. Kapımız hızlı hızlı çalındı. Bizi kimse aramazdı. Komşulardan birine birşey lâzım oldu zannederek ben kapıya indim.

Karşımda mahallenin bekçisiyle komiser, bir de polis memuru vardı. Bekçiyi tanıyorduk ama komiserle memur yabancıydılar. Komiser beni karakola götüreceğini söyledi.

Birşeyden haberim yoktu. Ama kimseden de korkmuyordum. Annemi yatıştırarak giyindim, hiç telâş etmeden karakola gittim. Bizim komiser beni tanıyordu. Bekçi de bizim mahalledendi.

Yabancı komiser bana bir takım sorular sormağa başladı. O gece neredeydim, kimlerle beraberdim?

Rahat rahat konuşarak doğruca cevaplar verdim. Yabancı Komiser bana beni saat sekiz sıralarında Göztepe'de görmüş olduklarını söyledi. Ben hiç şaşırmadan:

— Bir yanlışlık olacak, dedim. Ben saat sekize kadar dükkânda çalıştım.

Komiser kaşlarını çatarak:

— Yalan söylüyorsun, dedi.

O zaman bizim semtin komiseri söze karıştı:

— Benim küçüğün ayakkabısı su alıyordu, dedi. Ben eve dönerken Erol'un dükkânına uğradım.. Zaten bir saat evvel memur arkadaşlardan biriyle göndermiştim Size yanlış malûmat vermiş olacaklar.

Yabancı Komiser:

— Karşıda bir köşkü soymuşlar, dedi. Soyguncular dan iki serseri oğlan yakalandı. Öteki kaçmış. Burada, bu mahallede oturduğunu haber vermişler.

Komiser kendisini tutamadı:

— Teoman olmasın, dedi.

Komiser:

— Teoman kim? diye sordu.

— Şuradaki büyük apartıman sahibinin oğlu.

Komiser:

— Ben önce oraya gittim, dedi. Tüccar olduğunu söyleyen bir adam çıktı karşıma. Oğlunun hasta olduğunu, iki gündür sokağa çıkmadığını, aranılanın olsa olsa bu kunduracı çocuk olacağını söyledi.

Adnan Beyin kendi oğlunu kurtarmak için beni ileriye sürmesi çok canımı sıktı. Bu adam yüzüme karşı hep beni takdir ettiğini ve ileride büyük bir adam olacağımı söylerdi.

Komiser başını salladı:

— Ben Teoman'ı bugün gördüm, dedi. Arkasında yeni bir palto vardı. Hasta olduğuna inanmam. Erol'a gelince,

rica ederim kendisini suçlu sanmayınız. O bizim semtte örnek bir delikanlıdır.

Yabancı Komiser:

— Babalık işte, dedi. Ne yapsın zavallı. Kötü oğlunu cezadan kurtarmak için hâlâ uğraşıyor, üstelik koskoca adam kendi halinde, namuslu bir gence leke sürüyor. Yazıklar olsun.

Ben karakoldan eve döndüm. İşi anneme anlattım. Kadıncağız pek üzüldü. Hep bunu konuşarak sabaha kadar uyumadık. Ertesi gün ben okula gittim. Bir daha beni arayan soran olmadı ama o yabancı Komiser Teoman'ın hırsızlık arkadaşlarını eve kadar getirmiş. İki serseri oğlan üçünün birlikte hırsızlık yaptıklarını, içinde kimse olmayan girdiklerini elektrik yakınca komşular şüphelenip haber verdiklerini söylemişler. Teoman onları bırakıp kaçmış.

Ben kendisine çok acıdığım halde Teoman'ın neler yaptığını anlamağa çalışmadım.

On yedi yaşımda ve lisenin son sınıfındaydım. O sene okulu bitirirsem daha rahat çalışacaktım.

Sınıfta, benim yanımda Şermin oturuyordu, artık on altı yaşına gelmiş olan bu çok iyi yürekli, merhametli kızcağız sınıfın içinde en sakin, en içli ve en duygulu olduğu kadar da güzel bir kızdı. Başka kızlar da vardı, onu pek çekemezlerdi. Hatta ona:

— Çok alçak gönüllü, zevksiz bir kız, derlerdi.

Böyle söylemelerine sebep Şermin'in benimle konuşmasıydı. Belki derslerine de çok iyi çalıştığı için başarısını çekemiyorlardı.

Bu hırsızlık olayından iki gün sonra, resim dersinde, mendilini çıkartıp kimseye göstermeden gözlerini sildi. Yavaşça:

— Ne oldu Şermin? dedim.

Kız utanmasa ağlıyacaktı:

— Erol, dedi. Senin için o kadar üzülüyorum ki.

Şaşırmıştım:

— Neye üzülüyorsun? dedim.

— Babamın yüzünden, dedi. Kendi oğlu hırsızlık ediyor, hâlâ onu kurtarmak için seni kötülüyor. Bunu anneme de söyledim. O da çok üzgün. Kimbilir bizim için neler düşünürsün.

— Buna hiç üzülme, dedim. Annen de, sen de çok iyi insanlarsınız. Adrian Bey biraz kibirli, hem de kendini çok beyenen bir insan. Para ile herşeyin olup biteceğini sanıyor.

Resim öğretmeni seslendi:

— Ne konuşuyorsunuz Şermin? dedi.

Şermin akıllı, dürüst bir kızdı. Azıcık kızardı ama:

— Erol'u dışarıda göremiyorum, dedi. Bir şey için kendisinden özür diledim.

Sonra da ağlamağa başladı. Öğretmen:

— Erol, dedi. Arkadaşını neden üzüyorsun?

Ben cevap verdim:

— O kendisine üzülüyor öğretmenim. İnsanın bu kadar temiz kalpli olmaması lâzım.

Öğretmen:

— Seni de bilirim, Şermin'i de, dedi.

Sağdan, soldan, arkadan, bazı kızlar:

— Şımarık, yapmacıklı, numaracı gibi sözler söylediler

Şermin hiç birine aldırmadı. Sustu, içini çekerek yaptığı resmin geri kalan yerlerini tamamlamağa başladı.

Artık hepsi yetişkin olduğu için sınıfta herkes istediği gibi çalışıyor, öğretmenler de pek aldırmıyorlardı. Sınıfta yirmi yaşına gelmişler de vardı. Bunlar koridorlarda sigara içer, büyük adamlar gibi konuşurlardı.

Kışın bahçeye çıkamadığımız için bazen kütüphaneye gider, orada ya ders çalışır, ya konuşurduk.

O gün Şermin bana:

— Dersten sonra kütüphaneye gel, dedi.

Onun istediğini yaptım. Kızlardan bir kaçı modadan bahsediyor, bir kısmı da roman okuyorlardı.

Şermin bana anlattı. Babası o gece eve hekim getirtmiş, oğlunun hasta olduğunu söylemiş. Fakat hekim:

— Delikanlının birşeysi yok, biraz sinirleri bozuk, demiş.

Ama babası böyle birşeyler yapmakla Teoman'ı kurtaramamış. Avukat tutmuş, serseri çocukların onu kandırdıklarını iddia etmiş. İki serseriyi hapis etmişler. Teoman'ı bırakmışlar ama bir daha böyle işlere burnunu sokarsa iki kat ceza yiyecekmiş.

Babası onu boş bırakmamak için sabahlar beraber götürüyor, kendi işlerinde çalıştırıyormuş. Ben:

— İnşallah aklını başına toplar, dedim.

Şermin içini çekti:

— Nafile Erol, o adam olmayacak. O benim ağabeyim. İstemez miyim o da Liseyi bitirsin, Üniversiteye gitsin. Ama her istediği yapıldığı için böyle serseri oldu. Hep babamın suçu. Benim o zaman aklım ermezdi, ama annem anlattı bana. Babam evimizi yaptırırken sizin evi yıktırmak istemiş. Bunu yapamayınca da koskoca bir duvar çektirmiş. Dut ağacınız bu yüzden kurumuş. Öyle bir babanın kızı olduğuma utanıyorum.

Kütüphaneden ayrılırken elini bana uzattı. Sıcak, güzel, küçük elini sıktım.

— Sen üzülme Şermin, dedim. Baban ağabeyin kötü insanlarsa senin iyiliklerin onların fenalıklarını bastırıyor.

— Biz iyi arkadaşız değil mi Erol, dedi.

— İyi arkadaşız Şermin, dedim.

YIL SONUNA DOĞRU

Ben arkadaşım Teoman'ı göremiyordum. Ders yılı sona ermek üzereydi, mayıs ayına gelmiştik. Hem imtihanlara hazırlanıyor, hem de dükkânla uğraşıyordum.

Bir akşam annem yemekten sonra bana:

— Erol. dedi. Adnan Bey bana geldi. Senden şikâyet ediyor. Kız artık yetişmiştir. Sen de onunla meşgul olma oğlum.

İyice şaşırmıştım:

— Anne, dedim, okuldan çıkınca eve kadar beraber geliyoruz. Öteki çocukların sataşmasından korkuyor.

Annem içine çekerek:

— Biliyorum oğlum, dedi. Ama bu adam huysuz. Bize yaptığı fenalıkları unutma. Şermin de artık çocuk değildir.

— Pekalâ, dedim

Ertesi gün Şermin beni okulun kapısında bekliyordu. Onun yalnız gitmesi için oyalanıyordum. Öteki erkek çocuklar:

— Şu hale bak, diyorlardı. Kunduracı kendisini naza çekiyor

Mecbur olunca Şermin'in yanına gittim ve annemin söylediklerini kendisine anlattım. Kızın çok canı sıkıldı:

— Senden ne kötülük gelir bana Erol, dedi. Ama babam canının sıkıntısından kime çatacağını bilemiyor. İstiyor ki bütün erkek çocuklar kötü olsun. Zararı yok, ben yalnız giderim.

Şermin yalnız gitti. Onu uzaktan takip ettim. O gece Adnan Beyin evinde iri iri konuşmalar oldu. Evimizin onların bahçesine bakan küçük bir penceresi vardı. Bir hastalık olmasından korkarak dinledik. Birşey anlamadık.

Yemekten sonra Adnan Bey iyice hırslanarak evimize geldi. Zaten iki odacıktan ibaretti evimiz. Ben birinde ders çalışıyordum Annem adamı içeriye almıştı. Kapının eşiğin-

de durdu ve bana öfkeli öfkeli baktı. Kitabımı bırakarak ayağa kalktım.

— Ben adamı ne yaparım biliyor musun? diye bağırdı.

Benim de canım sıkıldı.

— Zenginsiniz, hatırlı bir insansınız, herşey yaparsınız, dedim.

Dişlerini gıcırdatarak:

— Benim kızımla meşgul olma, dedi. Şu imtihan aralığı onu mektepten çıkartırım.

— Ne suçu var kızcağızın? dedim. Okulda parmakla gösterilen aklı başında, terbiyeli bir kızcağız. Sınıfları nı döne döne okuyan arkadaşları sataşmasın diye beraber evine kadar yürümemden ne fenalık geleceğini bilemem. Şurada bir kaç hafta kaldı. Kızınız üniversiteye gidecek. Ben de kunduracı dükkânına..

Nedense birden sesim titremiş, gözlerim dolmuştu. Adnan Bey belki yüzümün de solduğunu farketmişti. Birkaç adım yürüdü, odanın ortasına kadar geldi. Biraz daha yumuşamıştı:

— Ayrılacağım diye mi üzülüyorsun? dedi.

— Hayır, dedim. Ben de Tıp Fakültesine yazılmağı istiyordum. Çok hevesim vardı. Ama benim ne zengin akrabam var, ne de babam. Çalışmağa mecburum.

Hem ders çalıştığım, hem de yattığım odada Adnan Bey divanın kenarına oturdu. Etrafına bakındı. Uydurma rafın üzerindeki kitaplara ve giyeceklerimi koyduğum tahta dolaba baktı. Cebinden bir paket çıkartarak bir sigara yaktı .

Dışarıdan bizi seyreden annem bir fincan tabağı getirerek divanın üzerine koydu:

— Kusura bakmayınız Beyefendi, dedi. Sigara tablamız yok. İdris usta öldü öleli hepsini kaldırdık. Size bir kahve yapayım mı?

Adnan Bey:

— Teşekkür ederim, dedi. Bende şeker şar. Kahve de dokunuyor.

Sonra yine dişlerini sıkarak:

— Hanım, yok yoksul kalmışsınız ama sizin önünüzde aydınlık bir hayat var, dedi. Bizimki gibi günden güne kötüye gitmiyorsunuz. Keşke ben de sizin gibi olsaydım da başımı yastığa koyduğum zaman içimde bir sıkıntı olmadan, hırstan, sinirden elim ayağım titremeden rahat

bir uyku uyusaydım. Allah herşey vermiş ama rahat vermemiş.

Beni azarlamağa gelen adam şimdi anneme dert yanıyordu. Annem içini çekerek:

— Belki bazı şeylere canınız sıkılıyor efendim, dedi Ama pek kibar ve nazik bir hanımsınız, çok uslu ve terbiyeli bir kızınız var.

Adnan Bey:

— Kaç para eder, dedi. Bu oğlanın yüzünden ağzımızın tadı büsbütün kaçtı. Ben hırsımı zavallı karımdan, kızımdan alıyorum.

Annem ses çıkartamadı.

Adnan bey başını salladı:

— Şermine bu akşam bir tokat vurdum, dedi. Suçu ne zavallı kızın? «Babacığım, benim için başkalarının kalbini kırma, istersen ben hemen okulu bırakırım» dedi bana. İşte suç. Buraya da Erol'u dövmeğe geldim.

İçim acıyarak:

— Keşke o tokadı bana vursaydınız, dedim. Bir karıncayı ezmekten korkan o kızcağızın ne suçu vardı. Kimbilir nasıl üzüldü?

Adnan Beyin gözleri dolmuştu. Sesi titreyerek:

— Bana bak oğlum, dedi. Yarın Şermin okula gelirse onu teselli et, benim şeker hastası, ağabeyin yüzünden böyle oldu. Onun sert hareketlerine üzülme de. Allah bütün bunlara sebep olan o Teoman'ı kahretsin. Ailenin yüz karası oldu.

TEHLİKELİ ÇAĞ

Adnan Bey gittikten sonra ana oğul birbirimize baktık Şermin için çok üzülmüştüm, o nazik kızın güzel yüzüne tokat vuracak ne vardı sanki? Ne yapmıştı kızcağız?

Annem neler düşündüğümü anlamıştı.

— Her evin başka bir derdi vardır oğlum, dedi. Bir kötü evlât yüzünden bütün aile mahvoluyor.

Epeyce kızmıştım:

— Anne, Teoman'la Şermin daha küçücük birer çocukken bu adam yine böyleydi. Bize yapmadığı fenalık kalmadı. Evimizi bile yıkmağa kalktı.

Annem uysal bir kadındı:

— Haklısın oğlum, ama insan o melek gibi kadınla o kızcağıza acıyor. Allah yardımcıları olsun. Çocuklar için bu yaşlar çok tehlikelidir. Kendine dikkat et yavrum.

Annemin hakkı vardı. Ben artık bir delikanlı idim. Şermine vurduğu için babasına öyle kızmıştım ki onun boğazına sarılmak gelmişti içimden.

Ertesi gün Şermin liseye gelmedi. Onu çok merak ettim. İçimde büyük bir acı vardı. Akşam annem:

— Dün gece Adnan Bey için hekim getirmişler, dedi. Bugün Müyesser hanım geldi. Uzun uzun ağladı. Şermin çok üzgünmüş. Bu yüzden okula gidememiş. Zavallı kadın çok dertli. Yuvam yıkılacak, Teoman bizi bu hale getirdi, dedi.

Ertesi gün Şermin'i okulda gördüm. Zavallı kısacık bir zaman içinde solmuş, sararmıştı. Bahçede bana:

— Babam sana hakaret etti mi? diye sordu.

— Hayır, dedim. Belki niyeti vardı ama kendisi hasta imiş. Her şeye sebep olan kardeşindir. Bunu biliyorsun. Annen de çok üzülüyor, değil mi? Ama bir hastanın halinden anlamak lâzım.

Şermin içini çekerek:

— Teoman'a kabahat bulma, dedi. O babama çekmiş. Babam da onun yaşındayken yapmadığı kalmamış. Eğer şımartacağına iyi bir terbiye verilseydi. Teoman da ziyan olmazdı.

— Haklısın, dedim. Ama olanlar oldu işte.

— Sana birşey daha söyliyeceğim. Seninle arkadaşlık ettiğim için beni azarlıyan babam bu sabah: «Akşamları Erol'la beraber dön, sakın kız arkadaşlarına uyma» dedi. Görüyorsun ya nasıl da değişiyor. Senin kalbini kırar diye çok korktum.

— Üzülme Şermin. Hasta olduğunu düşün. Sonra annen çok iyi bir hanım. Teoman nerede?

— Kimbilir, dedi kız. İki gecedir evde yok. Annemi biraz sever. Üzülmesin diye bir arkadaşının evinde kalacağını söylemiş.

O akşam sokakta yanyana yürürken yanımızdan geçen okul arkadaşlarımız lâf atıyorlardı:

— Ne o? Ne çabuk barıştınız?

— Şermin, ne zevksiz kızsın. Kendi seviyende o kadar arkadaş varken kunduracı ile geziyorsun.

Şermin, bunu söyleyen şımarık delikanlıya:

— Orhan, dedi. Erol yokluk içinde çırpınarak bu dereceye kadar geldi. Ben onu takdir ediyorum. O nihayet bizim komşumuzdur. Saygısız arkadaşlardan çekindiğim için beni eve kadar götürmesini ben rica ediyorum.

Orhan alaya başladı:

— Senin yaverin, desene Şermin.

— Yaverim değil, sınıf arkadaşım. Sizden bir farkı varsa hepinizden daha terbiyeli ve saygılıdır. Artık lisenin son sınıfında olduğumuzu düşün. Birkaç hafta sonra hepimiz ayrılacağız. Ben isterim ki arkadaşlarımızın kalbine tertemiz bir arkadaşlık hâtıraları bırakalım.

Şermin bukadar samimî ve nazik bir kızdı. Fakat Orhan:

— Sen en güzel hâtırayı ayakkabıcıda bırakacaksın, dedi.

Yanımda Şermin olmasaydı ben bilirdim yapacağımı. Fakat kız:

— Haklısın Orhan, dedi. Keşke o da biraz para sahibi olsaydı da bizimle üniversiteye gelebilseydi. Ama ne yapsın, hayatını kazanmağa mecbur.

Şermin'i evine bıraktıktan sonra dükkâna uğramak için döndüm. Orhan'a tekrar rastladım. Benimle uzaktan alay ediyordu. Şermin'in ricalarını unutmadım. Uymadım ona. Birkaç defa dükkânın önünden geçti. Durup durup bana baktı.

Bu şımarık ve zengin evlâdı arkadaş yirmi yaşında vardı. O yıl da kalırsa belge alacaktı. Ama dünya umurunda değildi. Bahçede yine bana tuhaf tuhaf işaretler yaptı. Yanına gittim. Zayıf, sıhhatsiz bir gençti. Çekinerek:

— Senin işine karışan yok, dedi.

— Benimle uğraşma Orhan, dedim. İnşallah bu yıl mezun olacak, üniversiteye gideceksin. Benim gibi kunduracı dükkânına değil.

Orhan birden değişti:

— Bakalım, dedi. İsterdim ki sen de gelesin.

Sonra lâkırdıyı çevirdi:

— Erol, bu kız seni çok takdir ediyor, dedi. Herhalde sen de onu seviyorsun. Belki evlenirsiniz, değil mi?

Böyle bir düşünce şimdiye kadar benim aklıma gelmemişti. Ama ben de gençtim, ben de hayata karşı başka türlü ilgiler duyuyordum. Arkadaşım belki benim ağzımdan lâkırdı almak istiyordu. Ama ben kendi heyecanıma kapılarak konuştum:

— Ben Şermin'e kızkardeş gözüyle bakıyorum, dedim.

— Sen onu benim külâhıma anlat, dedi. Geçen gün birşeyler söylüyordun, kızı ağlatıyordun.

— Sen istediğin yola çek, dedim. O zengin ve kibirli bir adamın kızı. Ben, hepinizin yüzüme karşı söyledikleri gibi bir kunduracıyım. Biliyorsun ki okulda birkaç tane Erol var. Onları birbirinden ayırmak için 118 Erol, 97 Erol dersiniz. Ama benim numaramı söylemez, «kunduracı Erol» dersiniz. Hepiniz beni aşağılamak için elinizden geleni yapıyorsunuz. Sonra da benim ağzımı arıyor, Şermin'le aramda bir özellik var sanıyorsun.

Orhan kıpkırmızı oldu, başını eğerek:

— Hakkın var, dedi. Ama bunun nedenini de düşünmen lâzım. Sen binbir yokluk içinde, hem de evinde hiçbir yardımcın olmadan lisenin sonuna kadar geldin. Bizim ailelerimiz zengin. Biz istemeden herşey önümüze gelir. Böyle olduğu halde başımızı serserilikten alamıyoruz. Tabiî işin içine kıskançlık giriyor. Sana âdeta düşman oluyoruz. Bu halin belki çok akıllı bir çocuk olmandan değil, çocukluğundan beri çektiğin yoksulluktan kurtulmak için çok fazla çalışmandır.

Her gencin muhakkak ki çok iyi yönleri vardır. Orhan da öyle idi. Açık konuşuyordu. Arkamda biraz kısalmış olan elbiseme ve boynum kalınlaştığı için son düğmesini iliklıyemediğim gömleğime bakıyordu.

— Belki sen hepimizden daha iyi bir duruma geleceksin, dedi. Ama bizim ne olacağımız daha belli değil.

Sonra yine konuyu değiştirdi:

— Erol, biliyorsun ki okulda birçok güzel kız var. Bunlar durmadan arkadaş değiştirir, erkekleri birbirine katar, kendileri için dövüştüklerini görerek gururlanıyorlar. Ama Şermin öyle değil. Belki seninle ilgilendiği, başkalarıyla konuşursa senin güceneceğini düşündüğü için etrafına bakmıyor.

— Yalnış düşünüyorsun Orhan. Şermin çok uslu bir

kızdır. Ben Teoman için çok çalıştım. Ona sahiden candan bir arkadaş oldum. Ama yola gelmedi zavallı. Şermin onun kızkardeşidir, çok üzülüyor buna. Babası da bu yüzden şeker hastası oldu. Kız kendisini derslerine vermiş. Aklınıza birşey getirmeyin.

Orhan biraz düşündükten sonra:

— Bana kalırsa bu kızı kaçırmasan çok iyi edersin, dedi.

Epeyce canım sıkılarak:

— İlkokulda sen de vardın, dedim. Babasının, başımı tıraş ettirdiğim için bana «kel» dediğini hatırlarsın. Bir kunduracı olmasam da böyle huysuz bir adamın kızıyla evlenmek istemem. Hem bunları düşünecek sıra mı?

ŞERMİN'İN ÜZÜNTÜSÜ

Başımızı kitaptan kaldırmamamız lâzımgelen o günlerde böyle şeyler düşünmek çok yersizdi.

O pazar günü, öğleden sonra Şermin bize geldi. Beni evlerine çağırdı:

— Kitaplarımı getirseydim burada çalışırdık, dedi. Bazı derslerden korkuyorum. Bize gelir misin?

Şermin çağırdığı için gittim. Koskoca salonları vardı. Bir köşesine yerleştik. Kız kitaplarını getirdi. Çalışmağa başladık. Onun, benim yardımıma pek ihtiyacı yoktu. Bizi kimsenin duymayacağını bildiği için konuşmağa başladı:

— Erol, Sen Orhan'a bir şeyler söylemişsin. Orhan da arkadaşlarına, kızlara söylemiş. Çok canım sıkıldı.

İkimiz de kızarmıştık. Ben:

— Senin hakkında hiç fena birşey söylemedim, dedim. Orhan benim ağzımdan lâkırdı almağa çalışıyor. Kız

arkadaşların ne kadar serbest olduklarını sen de bilirsin. Seni çekemiyorlar, çünki çok terbiyelisin. Bir öğrenci oldu ğunu unutmuyorsun.

Şermin önüne bakarak:

— Babam için de bir şeyler söylemişsin, dedi. Sana kel demiş.

— Yalan mı Şermin? dedim.

Kız ağlayacak gibiydi:

— Doğru, dedi. Ama bunu söyleyecek ne vardı. Ben

sana babamın yaptığı kötülükleri unutturmağa çalışıyorum. Sen unutmuş görünüyorsun. Sonra da başkalarına anlatıyorsun.

— Böyle lâzım geldi Şermin. Arkadaşlığımızın dışında bazı şeyler söyledi de.

Kız utana utana:

— Biliyorum, dedi. Aramızda hiçbir özellik olmadığını anlatmışsın. Hem de olamaz, demişsin. Ben bir zengin kızıymışım.

Şermin yavaşça gözlerini sildı. Uzakta olan salon kapısına baktıktan sonra ders çalışıyormuş gibi gözlerini kitaptan ayırmadan konuşmağa devam etti:

— Sen beni beğenmeyebilirsin, ö başka.

— Ben beğenmişim, beğenmemişim ne kıymeti var, dedim. Senin okuldaki kızların hepsinden üstün olduğunu herkes biliyor. Herkesin gözü senin üstünde. Bir yanlış hareketini yakalamağa çalışıyorlar. Benim gibi bir kunduracı parçası yüzünden söz altında kalmanı istemem.

Kızın iki damla yaşı kitabın üzerine düştü:

— Bunu bana bir daha tekrarlama, dedi. Sen kendi kendini yetiştiriyorsun. Dün her bahane ile seni kırmağa çalışan babam bugün seni herkesten çok takdir ediyor. Senin gönlünü almam için beni evinize kadar yolladı. O doğru olanı görüyor. Belki senin çalışmanı bile kıskandı ama bunlara sebep Teoman'dır.

— Onun beni takdir ettiğini biliyorum. Bunlar için üzülme.

— Birşey daha söyliyeceğim Erol. Sen Orhan'a benim gibi bir zengin kızı istemiyeceğini söylemişsin. Ne kusurum var benim. Babamın zengin olmasının bana bir faydası var mı?

— Sende hiçbir kusur yok. Ama zengin bir adamın bu-

zı olman elbette iyi birşey. Çiçek gibi büyütülmüşsün. Varlığa alışmışsın.

— Bunun için mi beni beyenmiyorsun?

— Şermin böyle bir söze ne lüzum var? Ben seni beğenmişim veya beğenmemişim, bunun kıymeti var mı? Ama elbette seni beğeniyorum. İnsanın içini açan, kalbi tertemiz bir kızsın.

— Sen benimle evlenmek istemediğini de söylemişsin.

İçimi çekerek:

— Şerminciğim, dedim. Benim de bir gururum vardır. Düşün bir kere, seninle nasıl evlenirim. Annen, baban senin benimle evlenmene razı olurlar mı? Boş yere neden ayak altına düşeyim.

Şermin hep ayni haldeyken:

— Ben de sana evlenelim demedim, dedi. İstemezmişsin de.

— Şerminciğim, bir gün böyle bir ihtiyaç duyunca seni utana utana düşünmemek mümkün mü? Ama bunu düşündüğümden kimsenin, senin bile haberin olmayacaktır.

Kızın yanakları gül gül kızararak:

— Biraz olsun düşünüyor musun beni Erol, dedi.

— Senden başka yakın arkadaşı olduğum bir kız var mı? dedim. Ama arkadaş olarak birbirimize nekadar yakınsak birer genç olarak okadar uzağız. Bizim aramızdaki dağları, denizleri ben aşamam. Haydi artık bu bahsi kapatalım.

Konu kapandı ama kız istediği kadar konuşamamış olduğu için okuduğumuz şeyler pek aklına girmiyordu. Hep dalgındı. Bu halleri kalbinin temizliğindendi. Babası beni kırdıkça o benim gönlümü almak için sokulmuştu.

Annemin de hakkı vardı. Bu kızla böyle şeyler konuşmamalı ve ondan yavaş yavaş uzaklaşmalıydım.

Bir zaman sonra Müyesser hanım salona girerek:

— Çocuklar, sıkılmadınız mı? dedi. Biraz bahçeye çıksanız.

Oraya kahvaltı hazırlamışlardı. Ne kadar zengin insanlar oldukları bu kahvaltı sofrasından bile anlaşılırdı. Müyesser hanımın ikramları benim canımı sıkıyordu. Adnan Bey de oraya gelmişti. Her şey yiyemediği için çayına bir hap atıyor, onu içiyordu.

Bir aralık başını sallıyarak:

— Erol, yavrum, dedi. İnsana her şeyden önce sağlık ve temiz bir kalp lâzım. Ben bunların ikisinden de yoksunum. Dünya kadar param varmış, neye yarar? Yiyemedikten, rahat bir uyku uyuyamadıktan sonra. Bak, Teoman ortada yok. Annesi onun için üzülüyor. Ben üzülmüyor muyum sanki? Ne olsa evlâttır. Etine, kemiğine acıyorum. Onu iyi bir insan olarak yetiştirmek için ne lâzımsa yaptım. Hiç biri para etmedi. Öldü mü, hasta mı? Haberimiz yok. Sen onun arkadaşlarını tanırsın. Şu serseriyi bulursan getir eve. Zaman zaman sana çok hakaret etti, sen ona karşılık vermedin. Ben de böyle yaptım. Burada sana hiç bir fenalık yapmayan teyzen Müyesser var, arkadaşın Şermin var. Onların hatırı için.

Artık ders çalışacak zaman kalmadığı için Adnan Beyin o güzel evinden çıktım.

Allahtan olacak. Teoman'ın düşüp kalktığı kötü arkadaşlardan birine rastladım. Teoman'ı sordum. Bana:

— Bırak şu serseriyi, dedi. Kavga etmiş, yüzü gözü şişmiş, karakolluk olmuşlar. Ne üstünde var ne de başında. Sabıkalı bir adamın evinde barınıyor.

Kendisi serseri olan arkadaşı bile Teoman'ı beğenmiyordu. Kimin yanında kaldığını, nerede olduğunu öğrendim.

Geç vakit Teoman'ı bir gecekondu'da buldum. Yü-

zünde bıçak yarası olan yaşlı ve sabıkalı bir adamın yanın daydı. Birkaç defa hapse girip çıkan bu adam belki de Teoman'ın babasından para koparmağı kafasına koymuştu. Bana:

— Üç gündür ona ben bakıyorum, dedi. Ne hayırsız anası, babası varmış. Ben fakir bir insanım. Kendi ailemi geçindiremiyorum.

Teoman pek fazla sıkıntı çekmişti. Evindeki varlık gözlerinde tütüyordu. Beni görünce çok sevinmişti. Benden ödünç para istedi. Kendisine beş lira verdim. Tütün almak için gecekondudan beraber çıktık. Yolda burnunu çekiyordu. Saçları uzamıştı. Elbisesi kaç yerinden yırtıktı. Dizleri, dirsekleri meydandaydı.

— Anneni hiç düşünmüyorsun, dedim. Kadıncağız ağlayıp duruyor.

— Ana sevgisini bana öğretme, dedi. Ana o babam yok mu? İşte onun yüzünden eve gidemiyorum. Şu halime bak.

— Teoman, dedim. Sen benim arkadaşımsın. Gel seni evine götüreyim.

— Ben gitmem o eve, dedi.

— Orada her şey var, dedim. Başta annen. Baban da hasta. Kendi canına düşmüş. Ama sen de biraz aklını başına topla. Şu haline bak. Böyle olacak çocuk musun?

Teoman muhakkak açtı. İyi yiyeceklere, iyi giyime alışmıştı. Biraz nazlandı ama onu akşam karanlığında eve soktum. Annesi bir çığlık kopardı. Teoman da ağladı. Onları öylece bırakıp çıktım. Teoman yıkanmış, temiz çamasırlar giymiş. Yatırmışlar. Kıtlıktan çıkmış gibi bir hayli yemek yemiş.

Bunları bana ertesi gün Şermin anlattı. Annesi terziye telefon etmiş. Çabucak elbise ısmarlamış.

GÜLER TEYZE

Okula başladığım sırada bana yemek taşını veren Güler Hanım bir gün dükkâna gelerek ayakkabısının sıyrılmış olan topuğunu tamir ettirmek istemiş. Sadık Usta topuğun tamamen değişmesi lâzım geldiğini söylemiş. On beş lira istemiş.

Ben bu topuğu değiştirerek evine kadar götürdüm. Güler Teyze hâlâ bir dairede çalışıyordu. Beni görünce:

— Ne zahmet ettiniz Erol Bey, dedi. Ben uğrayıp alacaktım. Hem bana iki gün sonra hazır olacağını söylediler.

— Ben hemen hazırladım, dedim.

Güler Teyze bana para vermeğe kalkışınca yüzüm kızardı:

— Sizin bana olan iyiliğinizi unutamam, dedim. Bana para vermeyiniz.

— Ne iyiliği Erolcuğum, dedi.

— Yemek tasınızı bana hediye etmiştiniz, dedim.

Kadın kıpkırmızı oldu:

— Eski bir tasın lâfı mı edilir Erolcuğum? dedi.

— Onun kıymeti benim için çok büyüktür, dedim. Senelerce kullandım. Vardan yoktan annemin koyduğu yemeği o tasın içinde yedim. Şimdi de bir hatıra olarak saklıyorum. Size hizmet etmeğe her zaman hazırım, ama bu hizmetlerim hiç bir zaman iyiliğinizi ödeyemiyecek.

Güler teyze çok müteessr oldu, elimi sıktı. Bana uzun uzun teşekkür etti.

Daha başka, bize iyilikleri dokunanların bu iyiliklerini karşılamağı her zaman isterdim. Emekli binbaşı ölmeden evvel ayakkabılarına pençe yaptırır, çoğununkileri de tamir ettirirdi. Hiçbir zaman ondan para almamıştım. Babamın sağlığında, işsiz kaldığı zaman para yardımı yapan

komşularımızın borç diye verdikleri parayı annem bir tarafa yazmıştı. Bunların hepsini birer birer ödedim. Komşularımız bana âdeta darılıyor: «Biz helâl ettik, vermeğe ne lüzum var? Komşu komşusuna yardım etmez mi?» diyorlardı.

Ben bütün borçları kapattım.

Güler Teyze tas hikâyesini bütün komşulara yaymış. Şermin de duymuş bunu. Bana okulda:

— Erol, dedi. Sana yapılan küçük küçük iyilikleri hep karşıladın. Ama sana yapılan fenalıklara nasıl karşılık vereceksin bilemem.

— Benim kimseye gücendiğim yok, dedim.

Bu sözüm onu iç rahatlığına kavuşturmamıştı. İçini çekerek:

— Dün gece babam söyledi, dedi. Sana iyilik yapanlara karşılık vermişsin. Çok canı sıkıldı. «Bu çocuğun bize de hayli iyiliği dokundu.» dedi. «Teoman'ın sınıf geçmesine sebep oldu. Ona çok öğüt verdi. Biz bu fakir komşuya el uzatıp yardım edemez miydik? Ama ben onların evini yıkmağa kalkıştım. İnsan kimseyi küçük görmemeli.

— Böyle şeylerle kendini üzme Şermin, dedim. Nihayet baban da benim zararsız bir insan olduğumu anladı. Bu da benim için bir kazanç sayılır.

— Aramızda aşılamıyacak dağlar, denizler var, dedin de.

— Okul hayatı büsbütün başkadır Şermin. Bak aramızda ne deniz var ne de dağlar. İşte elimi uzatıp eline dokunabiliyorum. İki kardeş kadar birbirimize yakınız.

Kız tekrar içini çekerek:

— Evet, Erol, dedi. Ama şunda ne kaldı? Okul bitiyor. Ayrılacağız.

— Elbet öyle Şermin. Ama yine komşuyuz. Tenezzül

edersen eski arkadaşından bir selâmı esirgemezsin. Sonra üniversitede öyle arkadaşların olacak ki sokak içindeki bir dükkânda çalışan Erolu unutacaksın. Yüksek tahsil büsbütün başka bir şey olmalı. İnsanların yolları bir yerde ayrılır. Bir küçük hâtıracıktan ibaret kalır arkadaşlık. Sen böyle düşünmüyor musun?

— Benim daha başka şeyler düşündüğümü zannetme. Ben zamanı gelmeden avare kızlar gibi bir takım yerli yersiz heveslere kapılmam.

Şermin bir genç kızdı artık. Hem de çok güzel bir kız. Benden sıkılır diye onu seyredemiyordum, o da benim kendisine daha dikkatli bakmak istemediğimin farkındaydı.

— Erol, dedi. Dut ağacının ahı tuttu bizi. Annem evhamlı bir kadın. Bir gün babamla konuşurken işittim. Elbette benden iyi hatırlarsın. Bir gün bahçenizden balta sesleri geldi. Babam bahçıvanı yollayıp tahtaperdeden baktırmış. Baban kuruyan ağacı kesiyormuş. O zaman babam bunu fırsat bilerek hemen «Yaş ağacı kesiyor» diye haber vermiş, telefon etmiş. Daha ağaç devrilmeden iki memur gelip bakmış. Sen unuttun mu?

— Hayır, dedim. Babam başını elleri arasına almış kara kara düşünüyordu. Memurlar ağaca baktılar. Niçin kestiğini sordular. Babam şikâyeti sevmezdi. Geçen seneden beri ağacın kuruduğunu anlattı. Memurlar ağacı muayene ettiler. İyice kurumuş olduğunu gördüler. Komiser de yanlarına gelmişti. O söyledi: «Komşu bu yüksek duvarı çektirdi, bu küçük bahçeye güneş girmez oldu. Eskiden hemen bütün komşular toplanır, ağacın aşılı dutlarından yerlerdi. Ama havasız, güneşsiz kalınca kurudu zavallı» dedi. Biz o ağacın odunu ile bütün kış ısındık. Ama her odun parçasını sobaya atışta annemin elleri titrerdi.

Bunu söylediğime canım sıkıldı. Şermin'in gözleri dolmuştu. Utanmasa hıçkırıklarla ağlıyacaktı:

— Babam hem ağacınızı kuruttu, hem de sizi şikâyet etti, dedi. Unutulur mu bu? Annem işte bunu söylüyordu. «Ağacın ahı tuttu bizi, perişan olduk» diyordu. Babam her yaptığının iyi karşılanmasını ister. Ama annemin sözlerine ses çıkartmazdı.

— Nihayet yaşlanmış bir ağaçtı Şermin, dedim.

— Ne kadar iyi yüreklisin Erol. Beni üzülmesin diye böyle söylüyorsun. O ağaç için kimbilir ne kadar içiniz yandı.

— Senin ne suçun var Şerminciğim. Hem bunlar gelip geçmiş şeyler?

Şermin gözlerini silerek:

— Öyle deme, dedi. Geçen gün Güler hanım bize gelmiş. Anneme bu dut ağacından bahsetmiş. Siz ses çıkarmadınız ama bütün komşular bizi ayıplamış.

OKUL BİTİNCE

Liseyi iyi derece ile bitirdim. Diplomamı aldım. Bütün arkadaşlarım üniversiteye girmek için çalışırlarken ben bir kaç hafta kunduracı dükkânında çalıştıktan sonra bu işimi ilerletmek için çareler aramağa başladım.

Sadık usta yalancı ve sarhoş bir adamdı. Zaten doğru dürüst çalışmıyordu. Ana cadde üzerinde büyükçe bir mağaza vardı. Orada bir berber çalışırken işleri bozulmuş, çıkıp gitmişti .

Bana kalsa böyle kirası pahalı olan bir mağazayı tutmağa cesaret edemezdim. Ama bana iş veren bir mağaza sahibi bana mağazanın içindeki ayakkabı kısmını idare et-

memi teklif etti. Orada ustabaşı olarak çalışacaktım. Annem:

— Allah işini rastgetirsin oğlum, dedi.

Mağazaya başladım. Küçük dükkânı kapattım. Kazancım eskisinden daha az değildi. Sonra da çalışmama lüzum kalmıyor, on kadar işçiye bakıyor, işlerini veriyor, siparişlerini kabul ediyordum.

Daha birçok saatim kaldığı için mağaza sahibi bana satış kısmında da dolaşmamı söyledi.

Bizim küçük dükkânda altmış, yetmiş liraya yaptığımız ısmarlama ayakkabılar orada yüzelli liraya satılıyordu. Ben bu işin hilesine hiç dikkat etmemiştim. Hiçbir işten anlamayan mağaza sahibi pek çok para kazandığı halde işçiye çok az veriyordu. Birkaç defa kendisine bunu anlattığım zaman böyle giderse benimle çalışması mümkün olamıyacağını, işçi kısmını paraya alıştırmanın iyi olmadığını söyledi.

Orada çalıştığım altı ay içinde pek çok insan tanımıştım. Zengin semtlerdeki işler daha kazançlı oluyordu.

Bana da para kazanmak, zengin olmak için bir hırs gelmişti. Kış ortasında artık benimle birlikte çalışamıyacağını söyleyen mağaza sahibine karşı hiç gevşek davranmadım. Ayni geniş caddede işe yeni atılmış genç bir arkadaş gömlek, eldiven, şapka gibi şeyler satıyordu. Kendisine Allahaısmarladık demek için uğramıştım. Tahsili biraz kıt olan bu mağaza sahibi:

— Ayakkabıda çok iş var, dedi. Burada hemen herkes sıra işi yapar. Kapalıçarşıdan aldığı ayakkabıyı burada çok daha pahalıya satar. İstersen bir atölye açalım. Birkaç işçi bul. Lâzım olan makineleri ben alırım. Hiç bir işe karışma yalnız atölyeyi tanzim et.

Bir hafta sonra mağazanın vitrininde zarif olduğu kadar da sağlam erkek ve kadın ayakkabıları sıralanmağa başlamıştı. Eski mağazanın sahibi çok hırslandı, benim gözümü korkutmak istedi ama böyle gürültülere aldırdığım yoktu. Daha sonra işi yalvarmağa döktü. Ben yine aldırmadım. Ne yaptı, ne etti bilmiyorum. Atölyeyi açtıran adam galiba ondan topluca bir para almış.

Mal sahibi olmadıkça iyi para kazanmanın imkânı yok-Mutlaka başkalarının kazancına hizmet etmek lâzım geliyordu.

Bir akşam anneme bu işlerden bahsediyordum. Paramız olsa bir makine olsun alsam, biraz dayanacak gücüm olsa çabucak zengin olacağımızı söyledim. Annem içini çekti:

— Erol, iki üç bin lira arttırdım, dedi. Bunu askerliğine saklıyorum. Orada paraya ihtiyacın olabilir.

İçim burkuldu:

— Ya sen ne yiyip içeceksin anne, dedim. Sen beni düşündün de ben seni düşünmedim mi? Hiç korkma seni kimseye muhtaç etmem.

Annem kıtlığa alışmıştı. Eve çok para getirdiğim zaman da işsiz kalacağım günleri düşünerek eskiyi bozmazdı.

Ama ne onun arttırdığı para, ne de benim askerliğim sırasında onun geçimi için ayırdığım para benim atölye açmama yezmezdi.

Mart ayındaydık. Sene 1965.

Askerlik şubesine müracaat ettim. Babam Bursalıydı. Annemi İstanbul'dan almıştı. Sanki benim başvurmamı bekliyorlarmış gibi hemen altı aylık eğitimimi görmek için sevkettiler.

Okadar kısa ve dar bir zaman içinde evden ayrılmıştım ki komşulara veda etmeğe zaman bulamadım. Annem sanki savaşa gidiyormuşum gibi ağlıyordu.

İstanbul'dan böylece ayrıldım. Ancak Eylül ayında bir kaç gün için izinli geldim.

Şermini görmeği istemedim. Artık onun üniversiteye devam ettiğini zannediyordum. Annem bana onlar için hiç bir şey söylemedi.

Yalnız benimle birlikte asker olan Orhan'a otobüste rastladım. O daha uzak bir yere gidiyordu. Ben Ankara'da kalacaktım. Yanyana oturduk. İki senelik takıntısı olduğu için onu da askere almışlar. Babası kurtaramamış.

Bu konuyu kısaca kapattıktan sonra eskilerden konuşurken bana Adnan Bey'in öldüğünü anlattı.

Şaşırdım, böyle bir şeyden annem hiç bahsetmemişti. Orhan ben sormadan anlatıyordu:

— O serseri Teoman para diye babasının üstüne yürümüş. Adamda zaten şeker hastalığı varmış. Kalbi de bozukmuş. O gece üstüne bir fenalık gelmiş. Hekim gelinceye kadar hepsi olup bitmiş.

Ben Şermini düşünüyordum. Orhan anlatıyordu:

— Teoman hemen babasının yerine geçmeğe kalkışmış. Annesine bile hakarete başlamış. Müyesser hanım erkek kardeşini çağırmış. Teoman onunla dövüşmeğe kalkmış. Ama gücü yetmemiş. Hepsini öldüreceğini söylemiş. Bir kadın ne dereceye gelmeli ki oğlunun yüzüne evin kapısını kapatsın.

— Hakkını versinler, defolup gitsin, dedim.

Orhan gülmeğe başladı:

— Bazı zenginlikler insanın sağlığına bağlıdır, dedi. Adnan Bey de çok kazanan bir adamdı. Ama kazandını da hemen yiyen bir adam. Hiç olmazsa kızını, karısını düşünerek biraz irat alsaydı ya. Ellerinde bir o büyük evden başka bir şey yok. Mahallede çok dedikodusu oldu ama

adamın beş on bin liradan başka parası yokmuş. Ne aşçı kalmış, ne bahçıvan, ne de hizmetçi.

İşte ben bu üzüntü ile İstanbul'dan dönüyordum. Kur' ada bana Ankara çıktı. Artık subay sayılırdım ve maaşım da vardı. Ankara yakınlarında bir yere düştüm. İşim çok ağır değildi. Geçimli bir insan olduğum için fazla sıkıntı çekmezdim.

Anneme bir mektup yazdım. Zavallı kadın evlendi evleneli eline kalem almamıştı. El yazısını da pek güçlükle okuyabilirdi. Komşularımızın durumunu da sormuştum.

Dört, beş gün sonra bir mektup geldi. İnci gibi bir yazı ile yazılan mektup şöyleydi:

— «Sevgili oğlum Erolcuğum, gider gitmez yazdığın mektuptan şüphelenerek Şermin hanıma okuttum. Sana cevabı da ben söylüyorum o yazıyor.

Aldığın haber maalesef doğrudur oğlum. Adnan Bey üç ay evvel vefat etti. Eğer Teoman hemen askere alınmasaydı ellerinde kalan ne varsa hepsini alıp giderdi.

Şimdi evleri satılığa çıkarıldı. Teoman'ın payını verip kendilerinden ayıracaklar.

Annem kendi sağlığından da bahsetmiş ve mektubunu bitirmişti. Mektubun arkasında Şermin'in yazısı vardı. O bana ayrıca yazmıştı:

«Erol Bey, dut ağacının ahı tuttu. İşte bizim yuvamız yıkıldı. Babamı kaybettik. Ona fazla acımıyorum. Çünkü yaşadığı kadar ıstırap çekti. Onun bu haline sebep sevgili oğludur. Burada, evimizde oturamıyacağız. Dayım bizi Kadıköyüne götürecek. Çünki Teoman hiçbir zaman bize rahat vermiyecektir. Asker ocağından bile bize tehdit mektupları yazıyor. Bugünlerde gidiyoruz. Bundan sonra bizim için sıkıntılı, karanlık bir hayat başlıyor.»

«Şu anda yavaş yavaş aramıza sahici dağların, denizlerin girdiğini görüyorum. Ben kalbimde tertemiz bir arka-

daşlık duygusu ile size şimdiden Allahaısmarladık diyorum.»

Zavallı Şermin üniversiteye girmemişti. Girse de okuyacak durumu yoktu. Ama yüksek tahsil yapmağa pek hevesliydi. Girmemesinin sebebini anlıyamadım.

ARKADAŞIM TEOMAN

Bir gece, bölükte nöbetçiydim. Bütün subaylar gitmişlerdi. Ben yedek subay olarak çalışıyordum. Beni ve annemi idare edecek bir maaş alıyordum. Askere geleli bir yıl olmuştu.

Bir er oturduğum odaya girerek:

— Teğmenim, dedi. Sizi bir er görmek istiyor.

— Kimin nesi bu? dedim.

— Sizin eski arkadaşınızmış. Adı Teoman.

Böyle bir karşılaşmayı hiç istemezdim. Onbaşı ile beraber Teoman içeriye girdi. Üzerine bol gelen bir asker elbisesi giymişti. Çok zayıf olduğu için ceketinin yakasının içinde boynu dönüyordu. Pantalonu sarkık ve buruşuk, ayakkabıları boyasız ve yamalıydı.

Onunla konuşmadan önce onbaşıya sordum:

— Bu er bizim birlikten mi?

Onbaşı:

— Bize sürgün geldi, dedi. Yüzbaşıya karşı geldiği için cezalıydı. Bu akşam çıktı.

— Niye bunun arkasına göre elbise vermemişler, dedim.

— Efendim, raporu var. Ayakkabılarını satmış. Birlikteki arkadaşlarının parasını çalmış. Talim terbiyeden kaçıyormuş.

Teoman ayakta, sapsarı bir yüzle duruyor ve yüzüme bakıyordu. Galiba hak ettiği tokatları birkaç defa yemişti ağzını açmağa korkuyordu. Onbaşıya dışarıda biraz beklemesini söyledim. Teoman'la yalnız kaldık. Ona bir sandalye gösterdim.

Teoman oturdu. Beni havuza itmeğe çalışan, yumruklarını bende deneyen çocuk değildi artık. Zayıf, hasta benizli bir erdi. Çok hırpalandığı anlaşılıyordu.

— Teoman, bu halin nedir? dedim.

— Sen de ukalâlık etme bana, dedi. Görüyorsun işte. Bu batağa yuvarlananlar bir daha kendilerini kurtaramazlar.

— Burası asker ocağı, dedim. Sana bir arkadaş olarak seslendim. Sen kendini unutuyorsun.

— Yedek subay oldun da başın göğe mi erdi? dedi. Kunduracı çırağı olduğunu unutma.

— Sen benim kadar da olamadın, dedim. Böyle giderse bana hiç gelme. Haydi bakayım, çık git.

Teoman birden daha fazla sarardı:

— Erol, kardeşim, dedi. Benim bu halime acımıyor musun? Birkaç lira istiyecektim senden. Tütünsüzüm. Kimse bana yardım etmiyor. Adım hırsız çıktı.

Ağlamağa başlamıştı.

— Ben böyle olacak genç miydim Erol? Beraber ders çalıştıklarımızı, arkadaşlığımızı unutuyorsun.

— Ben hiçbir şey unutmadım, dedim. Senin hakaretlerini de.

— Onları unut Erol. Ben sana ettiğim hakaretin bin katına uğradım. Üstelik yüzüme tokat vuruyorlar. Kimseye sokulamıyorum. Dayanamadım, Bursa'dan kaçtım. Yolda yakaladılar. Ben direndikçe tokatlandım.

Yüzüne sıra sıra yaş iniyordu. Fakat insan ona acıyamıyordu:

— Bütün bunlara sen sebep olmadın mı? dedim.

— Hayır, dedi. Babam beni terbiye edemedi. Mahrumiyet nedir bilmedim. Şımartıldım. Böyle büyüdüm. Karşımda direnme gördüğüm zaman da işi azıttım. Şimdi babam yok. Anama mektup yazıyorum, para istiyorum, dayım cevap verdirmiyor. Erlerin yarım bırakıp attıkları sigaraları topluyorum. Onları içiyorum.

— Bütün bunların seni doğru yola götürmesi lâzım. Belki böylesi hakkında hayırlı olacaktır.

— Ben şu askerlikten kurtulayım, yapacağımı bilirim.

— Annene, kardeşine saldıracaksın değil mi ?

— Orasını ben bilirim.

Ona babasının para bırakmadığını, bir evlerinden başka birşey kalmadığını anlatmağa çalıştım. Bana hor görünmek istiyordu ama kafasındaki düşünceleri ve kararları bırakmıyordu. Hep uflayıp puflayor, dişlerini gıcırdatıyordu.

Arkadaşım Teoman benim başımı derde sokacaktı. Eline biraz para vererek yanımdan uzaklaştırdım. Erlere de tenbih ettim, benim yanıma getirmemelerini istedim.

Bekâr ve Ankara'da evi olmayan bir yedeksubay olduğum için çoğu zaman ben nöbette kalırdım.

Böyle gecelerde, koğuşlardaki askerlerin aralarında saz çalıp memleket havaları söyleyerek eğlendiklerini görüyordum.

Fakat Teoman onların arasına katılamıyordu. Onu kimse yanına istemiyordu. Birkaç defa kaçmağa niyet etmiş ama yine yakalamışlar ve durumu bir kat daha ağırlaşmıştı.

Nihayet bu azgınlıkları yüzünden hastalandı. Onu hastaneye yolladılar. Bir ay kadar orada yattı. Tekrar kışlaya döndü. Beni gördükçe, uzaktan işaretler yapıyordu. Fakat böyle sıkıntılı bir hayat geçirmesi ve uslanması lâzımdı.

Anneme ve Şermine birer mektup yazdım. Teoman'ın da

ayni birliğe düştüğünü haber verdim. Annesi onu elbette severdi. Fakat Şermin bana şöyle yazıyordu:

«Erol Bey, ağabeyim Teoman'dan ne zaman bir mektup alsak mutlaka içinde tehditler var. Bizi babasından kalan parayı yemekle suçlandırıyor. Halbuki babamın serveti yoktu. Çok kazanıyordu ama bu kazanç onun çalışmasına bağlıydı. Ölür ölmez hepsi kesildi.

Evimiz eşyasiyle birlikte satıldı. Belki evden çok eşya kıymetliydi. Hepsi dört yüz elli bin lira etti. Teoman'ın hakkını bankaya yatırdılar. Annem benim adıma bir daire aldı. Gücümüz yettiği kadar döşedik. Şimdi ileride ne olacağını düşünüyoruz. Teoman'a gelince bize musallat olacak. O benim ağabeyimdir, elbette severim, annem de çok üzülüyor ama o islah olacak insan değil. Kendi hissesine düşen parayı yiyecek, bizim geçinmemize de engel olacak.»

Birgün Teoman'ı arattım. Onun bir başka birliğe gönderildiğini haber aldım. Hem de memleketin en çorak, en sıkıntılı bir bölgesine sürgün edilmiş. Oradan kaçmak değil, birliğinden biraz olsun uzaklaşamazdı.

İŞ HAYATIM

Çocukluğumdan başlıyarak askerlik hayatımın sonuna kadar başımdan geçenleri, yakınlarımı, arkadaşlarımı, nasıl bir gayretle yoksulluk içinde çalışıp yetiştiğimi yazdım.

Bu bir yoksulluk ve alt tabaka hikâyesi değil, belki en çok çalışmanın ve zengin çocuklarının şımarıklığını, zengin ailelerin yanlış ve sakat terbiyelerinin sonucunu gösteren olayların küçük romanıdır.

Arkadaşım Teoman'ı okuyanların terbiye kurbanı olan

bu çocuğun ne olduğunu merak edeceklerini bildiğim için anlatmağa devam ediyorum.

İki yıl süren askerlik hayatımda ilerisini düşünerek kısıntılı yaşamayı hiç bırakmamıştım. Ne zavallı annem başkalarına el açtı veya el kapılarında çalışmağa mecbur oldu, ne de ben her şeyden yoksun oldum.

22 yaşımda, çok sevdiğim teğmen elbisesini çıkartarak iş hayatına atılmak için İstanbul'a döndüm.

Mahallemize yakın, büyük bir cadde üstünde bir mağaza kiraladım. Eskiden tanıdığım namuslu, terbiyeli iki işçiyi yanıma aldım.

Annem endişeler içindeydi:

— Erol, makineye, takımlara verecek paran yoktu. Bunları taksitle aldın, mağazanın kirası bile beni düşündürüyor. Bu işi nasıl başarabileceksin?

Bunları ben de düşünmüyor değildim, ama içimde bir güç vardı:

— Anne, ben yoksulluk içinde yetiştim. Hem okulda, hem de iş hayatında muvaffak oldum. Hiç keder etmeden bekle. Allah bize yardım edecektir.

Annem dualar ediyordu.

İlk haftalarda iki işçinin parasını vermekte bile sıkıntı çektim. Ama onlar beni hiç sıkmıyorlardı. Birşey istemiyorlardı. Biz kazandıkça daha rahat yaşıyacaktık.

İki ay içinde elimde birikmiş paradan birşey kalmadı ama mağazanın vitrininde şık ve zarif ayakkabılar vardı. İçeride, iki usta durmadan çalışıyorlardı. Zaman buldukça ben de onlara yardım ediyordum.

Bazen bir alıcı geliyor, beğendiği bir ayakkabıyı inceliyor ve bana soruyordu:

— Beyoğlunda bir mağazada bu ayakkabının benzeri yüz yetmiş beş lira. Siz yüz yirmi beşe nasıl veriyorsunuz? Bir kusuru mu var?

Ben gülümsüyor ve:

— Mağazayı yeni açtım, diyordum. Müşteri tutacağım. Bu fiata satmakla zarar etmiş olmuyorum. Siz onlara bakmayınız.

Bazen inanmayıp gidiyor, bazen tekrar dönerek bir çift ayakkabı alıyor ve giderken:

— Ayağımda iki günde dağılırsa getiririm ha, diyorlardı.

— Peki diyordum. Paranız daima hazır.

Aradan çok bir zaman geçmedi ama kimsenin ayağında ayakkabı paralanmadı. Kimse şikâyetçi olmadı. Aksine yanlarına bir bildiklerini alarak gelmeğe başladılar.

Biz dışarıdan hazır ayakkabı almıyor, kendimiz yapıyor, kendimiz satıyorduk.

Kısa zamanda bir usta ile bir çırak daha aldım. İşçilerim başlarını kaldırmadan çalışıyorlardı. Geceleri, evde ayakkabı modelleri çiziyor, yeni çeşitlerin resimlerini hazırlıyordum.

İlkbaharda, toprağın içinden yeşil bir filizin ucu göründüğü gibi benim iş hayatımda da insana neşe veren ümitler, ışıklar belirdi.

Bazen lise arkadaşlarıma rastlıyordum. Çoğu üniversiteye gidiyordu. Ailelerinin yardımı ile giyiniyor, geziniyor, eğleniyorlardı.

Onları gördükçe içimde bir acı duymuyor değildim. Fakat yine lise arkadaşlarımın içinde küçük maaşlarla kapılanmış, hayatları körelmiş, başka memleketlerde çalışmağa gitmiş olanlar da vardı.

Gündüzleri yemek yiyecek vakit bulamadığım oluyordu. Kısa zamanda işçilerim altı kişiye çıktı ve satışlarımız yalnız benim değil, onların da yüzlerini güldürdü.

Kendimi yelkenleri rüzgârla dolmuş, bir yana yatarak açık denizlerde hızla ilerleyen bir büyük kayıkta sanıyor-

dum. Küçük değişikliklerin işimi bozacağından korkuyordum.

Hâlâ o küçük, gecekonduya benzeyen evde oturuyorduk. Hâlâ aynı eşyayı kullanıyorduk.

Bir akşam, yemekten sonra annem:

— Bugün Müyesser Hanım geldi, dedi.

Fazla ilgili görünmek istemedim. Annem anlatıyordu:

— Teoman iki defa askerlikten kaçtığı için hâlâ şark tarafındaymış. Müyesser Hanım elinde toplu para kalmaması için Şerminin adına bir daire daha almış. Onun kirasıyla geçiniyorlarmış. Bunun içinde ne kadar elması varsa satmış. Şermin öğretmen okuluna girmek istiyormuş. Günden güne hayat pahalılanıyor, ne yapsın kızcağız.

Annem daha sonra:

— Biz Erol'u çok severiz. Bir kere aramadı bizi diyor, Müyesser hanım, dedi. Ağabeysi biraz huysuz bir insanmış. Beraber oturmalarına imkân kalmamış. Şerminin dairesine taşınmışlar.

— Evlerini biliyor musun anne? diye sordum.

— Ağabeysi ile beraber otururken bir iki defa gitmiştim, dedi. Bir aralık bana, Şermin'e aldığı daireyi göstermişti. Niçin sordun?

— Hiç, dedim.

Yine bir akşam eve geç vakit döndüğüm zaman benim odamda, hattâ benim yatağımda Teoman'ın yattığını gördüm. Annem yavaşça:

— Ne yapayım, dedi. Duracak hali yok. İki ay tebdilhavalıymış. Daha altı ay askerlik yapacakmış.

Teoman iyice zayıflamıştı. Arkasındaki asker elbisesi dökülüyormuş. Benim pijamalarımı giymiş.

Onu yemeğe kaldırdık. Öksürüyordu, biraz ateşi vardı. Fakat her şeyden ziyade yalnızdı ve üzerine bir mahzunluk çökmüştü. Yemekte bile ağladı. Onu tese[illegible]

konuşuyordum ama öyle dalgındı ki beni duyduğunu zannetmiyordum.

Sonra asker elbisesinin cebinden buruşuk bir mektup çıkarttı ve bana uzattı:

— Oku şunu, dedi.

Annesi ona yazmıştı.

Kardeşin de ayni ailenin, aynı babanın çocuğu, diyordu. Seni biz daha çok severdik. Senin için her fedakârlığı yaptık. Belki babanın vakitsiz ölümüne bile sen sebep oldun. Hırsızlık bile ettin. Baban seni güçlükle kurtardı. Senin bize düşmanca yazdığın mektuplar benim içimi paralıyor. Ben senin annenim. Ben nihayet ölür giderim, ama Şermin yumuşak başlı, sâkin bir kız. Onun yazdığı mektupları bile okumadığını bildiriyorsun. Yırtıp atıyormuşsun. Askerliğini bitir. Evin satışından kalan para bankaya yatırılmıştır. Eğer kendini toparlarsan onunla bir is tutarsın.

Teoman içini çekiyordu:

— Beni istemiyorlar Erol, ben kimsesiz kaldım. Hiç kimsem yok benim.

— Hiçolmazsa beni unutma Teoman, dedim.

Öksürdü, içini çekti:

— Buraya neden geldim ben? dedi. Anamın yanına gidemez miydim? Ama askerlikte bile ben seni kıskandım, kötüledim, senin bir kunduracı yamağı olduğunu söyledim. Böyle olduğu halde işte yine size geldim.

— İnsanın kendi kusurlarını bilmesi de bir şeydir, dedim.

Yumruğunu zayıf göğsüne vurdu:

— Ah Erol, dedi. Ben senden ayrılmamalıydım. Sen arkadaşların en faydalısı, en temiz yüreklisiydin. Babamızın sizlere yaptığı fenalığı herkes bilir. Ne sen, ne annen bunlara karşılık bize fenalık etmediniz.

— Bırak bunları artık Teoman, dedim. İnsan her zaman geriye dönecek yol bulabilir. Büsbütün tahsilsiz bir

genç değilsin. Bir iş tutarsın, hayatını bir düzene koyarsın.

Benim kendime güvenim yok, dedi. Serserilik içime işlemiş. Kendi sefaletime sebep başkalarını görüyorum.'

Bankadaki parasından söz ettim. İçini çekti:

— Öyleymiş, dedi. Herkesin parmakla gösterdiği bir zengin olan babamdan kalan para yalnız bu mu?

— Niçin inanmıyorsun, dedim. Veraset belgesini çıkartan mahkemedir. Adnan Bey ilerisini hiç düşünmemiş. Bugün kazandığını bugün yiyen bir insan. Sağ olduğu kadar çok, pek çok kazanıyormuş. İyi ki o evi de yaptırmış, döşemiş içini. Yoksa hepiniz aç ve açıkta kalacaktınız.

— Sen böyle olduğuna inanıyor musun?

— Elbette.

— Bir defa annemle konuşmak istiyorum.

— Anneni hiç izlemedin mi?

— Beni istemiyor ki. Benim gibi serseri bir evlâdı ne yapsın.

— Yarın biraz erken geleyim Teoman. Annene gidelim. Ama rica ederim, oraya bir erkek evlât olarak git.

ŞERMİN

Teoman'a yolda çok rica etmiştim. Herhalde o da annesini seviyordu. Arkasında benim elbiselerim vardı. Müyesser hanım ikimizi karşısında görünce sesli sesli ağlamağa başlamış, oğlunu kucaklamış, Şermin de ağabeysinin boynuna sarılmıştı.

Onların yanında pek az kaldım. Şermin beni kapıya kadar indirdi. Orada yaşlı gözleriyle yüzüme baktı,

— Bizi bir defa olsun aramadın Erol, dedi. Benim, senin fikirlerine ihtiyacım vardı.

O artık yirmi bir yaşında, gösterişli, hakikaten çok güzel bir kızdı. Eve döndüğüm zaman anneme:

— Hakkın varmış anne, dedim. Şermin pırıl pırıl bir kız. Yüzüne bakamadım. Allah kısmetini açık etsin. İnşallah mesut olur.

Bunu kederli bir sesle söylemiş olmalıyım ki annem içini çekti, bana hiç cevap vermedi.

Aradan on gün kadar geçince Teoman'ı mağazada gördüm. Arkasına hazır bir kat elbise alınmıştı. Herşeysi yeni idi ama üzerine öyle bir bezginlik çökmüştü ki ..

— Annem, annemdir, dedi bana. Onun benden bir şey saklıyacağını düşünmekte hata etmişim. Bir aralık yal-

nız kaldık. Beni öptü, severek, okşayarak yumuşatmağa çalıştım. «Hayatımız bu şekle döküldü Teoman, dedi. Belki ben de ölürüm. Kardeşini unuıma, sana hiç bir fenalık yapmamış olan kardeşini, Şermin'i unutma. Onun hayatını yıkma oğlum. Sonra hakkımı helâl etmem sana, çok güçenirim.» Görüyorsun ya Erol. Ben işte böyle kötü bir adamım. Ama hakları yok mu? Yalnız şunu bilmeliler ki ben yalnız kendi kendimin düşmanıyım.

Galiba askerlik Teoman'ı epeyce çekip çevirmiş, şımarıklıkları burnundan gelmişti. Artık her kötülüğe göğüs gerecek bir babası yoktu.

Teoman annesinin, kardeşinin yanında epeyce kendisini topladı. Birgün onu trene bindirdik. Annesi, kardeşi de gelmişlerdi. Teoman kendisini tutuyor, ağlamak istemiyor:

— Kendine dikkat et anne, diyordu.

Tren hareket etti. Ben onları evlerine kadar götürdüm. Müyesser Hanım bana Teoman'ın bankada duran paradan bir şey almadığını söyledi. Buna ben de şaştım. Kapıdan ayrılacaktım, fakat Şermin:

— Erol ağabey, dedi. Size bir şey danışacağımı söylemiştim. Biraz kalamaz mısınız. Size bir kahve olsun pişireyim.

Dairelerini güzel döşemişlerdi. Müyesser Hanım, oğlu gittiği için ağlıyordu.

— Erol, oğlum, bu zavallı düzelir mi dersin? diyor-

— Askerliğin herhalde büyük etkisi olacak, dedim.

Sonra aklımı kurcalayan bir şeyi sordum:

— Sizin babanız büyük bir memurmuş, dedim.

— Evet dedi, Müyesser hanım. Emekli bir defterdardı.

— Adnan Beyden size maaş kalmadığına göre babanızdan maaş bağlanmasına çalışmalısınız. Ağabeyiniz niçin bunu araştırmıyor?

— Ben böyle bir şeyin farkında değilim Erolcuğum.

— Annem için de bunu araştırdım. Ama babası devlet memuru değilmiş. İster misiniz ben bu işle meşgul olayım?

— Şimdilik pek muhtaç değiliz Erol.

— Ama Şermin hanım öğretmen olup çalışmak istiyormuş. Böyle bir kız nasıl çalışır. Belki de başka yerlere gönderirler.

— Haklısın, ama elinde bir meslek olduğunu istiyor. Ben belki ölürüm.

Şermin haykırdı:

— Anne, beni deli etme rica ederim. Ben kendimi düşünmüyorum. Sen güzel, asîl bir kadınsın. Daha kırk iki yaşındasın. Seni isteyene varmadığın için dayım darılmadı mı sana?

Müyesser Hanım kıpkırmızı kesilmişti. Susuyordu. Şermin:

— Sen bu yüzden benden çok daha şanslısın anneciğim, dedi. Seni herkes asil, güzel, görgülü bir kadın olarak görüyorlar. Ama benim için sadece şımarık diyorlar. Benim arzu ettiklerimle aramda denizler, dağlar var. Ama senin yok.

Kızcağızın daha ilk gençlik çağında içine yerleşmiş bir duygunun belirtisiydi bu. Başımı kaldırmağa cesaret edemedim:

— Annen yeniden evlenir veya evlenmez, dedim. Evlenmekte de haklıdır. Ben nihayet yabancı bir insanım. Ama Adnan Beyin çok huysuz bir erkek olduğunu biliyordum. Annen de hayatının boyunca rahat etmemiştir. Henüz genç sayılır.

Müyesser Hanım:

— Erol, rica ederim, bir daha bundan bahsetme, dedi.

— Bu konuyu ben açmadım, dedim. Siz de sizden başka kimsesi olmayan kızınıza böyle acı seyler söylemeyin.

Şermin gözlerini silerken:

— Bunlar hep dut ağacının âhı, dedi.

Bir zaman sustuk. Şermin bana sordu:

— Öğretmen olduğumu istemiyor musunuz? dedi.

— Ben kim oluyorum Şermin Hanım, dedim. Fikrimi söyledimse sizin başka şehirlerde yalnız kalmanızı düşündüğüm için.

Müyesser hanım:

— Ne bileyim, dedi. Böyle düşünüyor. Biz onun üniversiteye devam etmesini çok istedik. Yüksek tahsil için ayrı bir meziyet olabilirdi. Değil mi Erol.

— Evet, dedim. Ama Allah Şermin hanıma güzellik kadar temiz bir yürek, samimî duygular da vermiş. Neye ihtiyacı var ki.

Şermin:

— Beni anlıyacak bir arkadaşa, dedi.

Tekrar Müyesser Hanımın babasından maaş bağlanmasına geldik. Ben bazı notlar aldım. Müyesser Hanım:

— Şerminin öğretmen olarak çalıştığını istemediğine göre bu işin üzerinde duralım, dedi.

Ben sıkılarak:

— Ben kendimi, mevkiimi bilirim efendim, dedim. Benim istememem veya istememem Şermin hanımın fikrini değiştiremez. Ne hakkım var.

Müyesser Hanım:

— Siz hayatta muvaffak olmuş bir gençsiniz, dedi. Zekânızı daima iyi yerlerde kullandınız. Bugün bir atölye, bir mağaza sahibisiniz. Kimsenin sizi küçük görmeğe hakkı yok. Babanız namuslu bir sanatkârdı. Anneniz bir şehir kızı.

.....

O akşam bu konuşmaları anneme açtım. Kadıncağız epeyce telâş ederek:

— Erol, kendini kaptırma oğlum, dedi. Kimbilir bu

kızı ne isteyenler var. Sonra çok kırılırsın.

Şermin ben görmiyeli okadar değişmişti ki yüzüne bakar bakmaz hayran oldum. Başı kırmızı kurdeleli, temiz yüzlü o ilkokul kızı artık gösterişli, pırıl pırıl bir genç kızdı. Annem belki benim heveslenmemden korkarak:

— Müyesser hanım geldiği zaman anlatmıştı, dedi. Şermin'i isteyenler çokmuş.

— Allah mes'ut etsin, dedim.

Bu sözü söylerken galiba biraz fazlaca üzgün görünmüştüm. Bir daha ağzımı açmadım.

Kendi işlerimi yürütmeğe çalışırken Müyesser Hanımın işlerini de bırakmamıştım. Babasından epeyce bir maaş bağlanacaktı. Onlar belki bu işi unutmuşlardı ama ben iki ay sonra, kendilerini hiç bir zahmete sokmadan maaş işini neticelendirmiştim.

Apartımanlarına habersizce gittim. Şermin yalnızmış. Annesinin dayısına kadar gittiğini, hemen döneceğini söyledi.

Kanapenin üzerinde yanyana oturuyorduk. İlkokulun birinci sınıfında olduğu gibi. Şermin yine o yumuşak kalpli, temiz ruhlu, içi iyilik dolu kızdı. Sanki o gelişip irilmemiş, gelinlik bir kız olmamıştı. Başında kelebek gibi bağlanmış bir kırmızı kurdelesi eksik.

Elini omuzuma koydu:

— Erol, dedi. Geçenlerde annen gelmişti. Annemle gizli birşeyler konuştu. Biraz da ağladı. Annem de çok üzülmüştü. O gittikten sonra anneme sordum. Önce anlatmak istemedi, sonra: «Erola karşı fazla samimî davranmamızı istiyor, dedi. Hiç bir kızla arkadaşlığı yokmuş. Senden başka bir kış arkadaş görülmemiş yanında. Artık ikisi de birer gençtir. Oğlum Şermini çok seviyor, ona ümit verici sözler söylemeyiniz, yazık olur, dedi bana.

Şermin omuzuma koyduğu elinin üzerine yanağını da yatırdı.

— Beni sahiden seviyor musun Erol? dedi.

— Canımdan çok, diyivermişim.

Kız bana:

— Ben de öyle, dedi.

Ne oldu bilmiyorum. O zamana kadar kendime bile söyliyemediğim bu duyguyu anlattıktan ve Şerminden de o cevabı aldıktan sonra ellerimi yüzüme örterek ağlamağa başladım. Şermin de benim omuzuma yaslanmış kısa kısa hıçkırarak ağlıyordu.

Müyesser hanım kapıyı açmış, bizi öylece görmüş. Onun sesiyle kendimize geldik. Ben utancımdan başımı kaldıramıyordum.

— Çocuklar, neye ağlıyorsunuz?

Diye soran Müyesser hanıma Şermin:

— Dut ağacının âhı tuttu anne, dedi.

Nedense kuruyan dut ağacı bu temiz yürekli kızın içine dert olmuştu. Gözlerini silerek ayağa kalktı:

— Erolun kalbini kırma anne, dedi. Sonra benim de âhım seni tutar.

Müyesser hanım benim kalbimi kırmadı. Kırmadığı için de Teoman'a bir mektup yazdım. Kardeşi ile nişanlandığımı, ailelerine lâyık olmadığım halde annesiyle Şerminin beni kabul ettiklerini anlattım. Ayrıca, bir kaç ay sonra askerliği bitince, beraber çalışmak istediğimi yazdım .

Teoman bir hafta sonra bana cevap verdi:

«Erolcuğum, verdiğin haber beni çok sevindirdi. Senin kıymetini İstanbuldan çok uzaklarda bulunduğum şu sırada daha iyi anlıyorum. Sen benim için en hayırlı bir arkadaştın. Bundan sonra büsbütün başka bir insan olarak seninle beraber çalışmağı ben de çok isterim. Benden mektuplarını esirgeme. Benim için onlar en büyük tesellidir. Bana cesaret ver kardesim. İkinizi de tebrik ederim.»

Mektubun altına da şöyle yazmıştı:

Arkadaşım Teoman.

— SON —

İTİMAT KİTABEVİNİN ÇIKARDIĞI VE BİRÇOKLARININ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA

OKULLARA TAVSİYE EDİLEN EĞİTİCİ VE ÖĞRETİCİ

K. TUĞCU

SERİSİ.

FİATI : 350 KURUŞ